

สารบัญ

สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านวิชาชีพครูในประเทศไทย

1. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิต
2. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการใช้ครู
3. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ความพยายามในการแก้ปัญหาวิชาชีพครูในประเทศไทย

1. กฎหมายเกี่ยวกับวิชาชีพครู
2. นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูของไทย
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
4. การปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะครูดีในประเทศไทย

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูในต่างประเทศ

แนวทางใหม่เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูของไทย

1. กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู
2. มาตรการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู
3. สารบัญญัตินี้ควรปรากฏในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

การพัฒนาวิชาชีพครู

สภาพปัจจุบันและปัญหาวิชาชีพครูในประเทศไทย

ครู คือ ผู้กำหนดคุณภาพประชากรในสังคม และคุณภาพประชากรในสังคม คือ ตัวพยากรณ์ความสำเร็จในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม วิชาชีพครูจึงควรเป็นที่รวมของ คนเก่ง คนดี สามารถเป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การประพฤติปฏิบัติตน การดำรงชีวิต และการขึ้นนำสังคมไปในทางที่เหมาะสม

ในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน วิชาชีพครูกลับเป็นวิชาชีพที่คนทั่วไปดูหมิ่นดูแคลน เป็นวิชาชีพที่รายได้ต่ำ ผู้ประกอบวิชาชีพครูยากจน ผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูงและมีฐานะดี ไม่ประสงค์จะให้บุตรหลานของตนศึกษาเพื่อออกไปประกอบวิชาชีพครูเยาวชนที่สำเร็จการศึกษาชั้น ม. 6 ก็ไม่ประสงค์ที่จะสมัครเรียนในสาขาวิชาชีพครู ผู้สมัครเรียนในสาขาครูจึงมักเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เมื่อไม่สามารถสอบเข้าเรียนในสาขาวิชาชีพอื่นได้แล้วจึงจะสมัครเรียนเพื่อออกไปเป็นครู

ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูอาจสรุปได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิต เช่น ปัญหาอันเนื่องมาจากตัวบ่อน้ำของกระบวนการ ผลิตครู กระบวนการเรียนการสอน นักศึกษาครู การกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตครู และการควบคุมให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะตามที่กำหนด เป็นต้น

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการใช้ครู เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนด้าน งบประมาณ การบำรุงขวัญกำลังใจครูดี การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ครู เป็นต้น

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อให้การผลิตและการใช้ครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาความด้อยประสิทธิภาพของผู้บริหาร การขาดระบบการตรวจสอบและประเมินผู้บริหารที่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น การขาดแคลนทรัพยากรเพื่อการบริหาร รวมทั้งการขาดสถาบันพัฒนาผู้บริหารระดับมืออาชีพ เป็นต้น

1. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิต

สถาบันผลิตครูไม่สามารถผลิตครูให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้การผลิตครูมีประสิทธิภาพต่ำอาจสรุปได้ 5 ประการดังนี้

1. **คนเก่งไม่เรียนครู** เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คนเก่ง ส่วนใหญ่ไม่สนใจเป็นครู จากข้อมูลการเลือกเข้าเรียนต่อของผู้สมัครสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย ปี การศึกษา 2539 ผู้สมัครส่วนใหญ่จะเลือกคณะครุศาสตร์ /ศึกษาศาสตร์เป็นอันดับสุดท้าย มีเพียงร้อยละ 19 ที่เลือกคณะครุศาสตร์เป็นอันดับ 1 และนักศึกษาครู มีผลการเรียนในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ จากข้อมูลเกรดเฉลี่ยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษาครูในสถาบันราชภัฏ (ซึ่งเป็นสถาบันผลิตครูแหล่งใหญ่) พบว่า มีเกรดเฉลี่ย ประมาณ 2.3 (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2540) นอกจากนี้ นักศึกษาครูมักไม่เลือกเรียนวิชาเอกที่เป็นสาขาขาดแคลน เช่น สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ เพราะต้องใช้ความพยายามในการเรียนสูงกว่าสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2540)

2. **รัฐลงทุนเพื่อการผลิตครูต่ำ** เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการผลิตบัณฑิตสาขาต่าง ๆ มีหลักฐานชัดเจนว่า รัฐลงทุนเพื่อการผลิตครูต่ำกว่าวิชาชีพอื่น ๆ มาก (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2540) สถาบันผลิตครูส่วนใหญ่ จึงมีปัญหาความขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นต่อการผลิตครู ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ขาดงบดำเนินการเพื่อพัฒนาคณาจารย์ และพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนี้ การผลิตครูดำเนินการโดยสถาบันของรัฐทั้งหมด ถึงแม้กฎหมายเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาผลิตครูได้ แต่ยังไม่มีการดำเนินการเพราะไม่คุ้มทุน

3. **กระบวนการเรียนการสอนเน้นทฤษฎีมากกว่าเน้นการปฏิบัติจริง** ถ้าพิจารณาจากหลักสูตรการผลิตครูจะพบว่าหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบันเป็นหลักสูตรที่กำหนดจากส่วนกลางและผูกติดกับแนวคิดสากลมากกว่าท้องถิ่น เน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติจริง เน้นองค์ความรู้มากกว่าวิธีแสวงหาความรู้ วิชาที่สอนเป็นแบบแยกส่วน ขาดความเชื่อมโยงและบูรณาการ มีผลให้ผู้เรียนไม่ได้พัฒนาทักษะและวิธีการมองปัญหาในเชิงองค์รวม กระบวนการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูยังเน้นครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ รักที่จะเรียนรู้ อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลฝ่ายเดียว ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วม และ ที่สำคัญการจัดการเรียนการสอนขาดการประสานสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของท้องถิ่นและชุมชน ทำให้นักศึกษาครูไม่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพครูให้เหมาะสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของสภาพแวดล้อม ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ สื่อ นวัตกรรม และแหล่งการเรียนรู้ในสถาบันผลิตครูไม่เอื้อให้นักศึกษาครู แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง การวัดผลและประเมินผลเน้นการสอบวัดเนื้อหาวิชาการมากกว่าการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ชี้นำแนวความคิดและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นครูในอนาคต และที่สำคัญ หลักสูตรการผลิตครูไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อรองรับการผลิตครูรุ่นใหม่ซึ่งต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความพร้อมทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชาการ ความสามารถในการขึ้นนำความรู้ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งสามารถปรับใช้เทคโนโลยีในวิชาชีพได้

4. **ขาดระบบการประกันคุณภาพบัณฑิตครู** เนื่องจากคุณภาพของบัณฑิตครูเป็นไปตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลของสภาประจำแต่ละสถาบันและไม่มีองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินคุณภาพบัณฑิตของสถาบันต่าง ๆ ฝ่ายผลิตครูเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพการผลิตครูแต่เพียงผู้เดียว การประเมินคุณภาพบัณฑิตเน้นการท่องจำเนื้อหาสาระควบคู่กับระเบียบราชการมากกว่าการวัดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเป็นครู

5. **ขาดการตรวจสอบคุณภาพการผลิตครูและสถาบันผลิตครู** การประกันคุณภาพการผลิตครูและสถาบันผลิตครูเพิ่งเป็นที่ยอมรับ และเริ่มดำเนินการมาไม่นานนัก การดำเนินการในปัจจุบันอยู่ในขั้นการสร้างหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ในช่วงที่ ผ่านมาจึงไม่มีการดำเนินการประกันคุณภาพการผลิตครูและสถาบันผลิตครูอย่างชัดเจน นอกจากนี้ สถาบันผลิตครูของรัฐมีจำนวนถึง 114 แห่ง และอยู่ต่างสังกัดกัน ส่งผลให้สถาบันผลิตครูขาดเอกภาพในนโยบายและมาตรฐานการผลิต ครู ประกอบกับการไม่มีหน่วยงานกลางที่มีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและติดตามประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพการดำเนินงานของสถาบันผลิตครู คุณภาพการผลิตครูจึงแตกต่างกันไปตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลของแต่ละสถาบัน

2. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการใช้ครู

สาเหตุที่ทำให้การใช้ครูมีประสิทธิผลต่ำอาจสรุปได้ 4 ประการดังนี้

1. **ค่าตอบแทนครูต่ำ** เมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่น ๆ ที่รับผิดชอบต่ออนาคตและความสงบเรียบร้อยของคนในชาติ เป็นต้นว่า อัยการ ตุลาการ แพทย์ และตำรวจแล้ว วิชาชีพครูได้รับค่าตอบแทนต่ำ ผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2539 พบว่ามีครูเพียงร้อยละ 50 ที่สามารถอยู่ได้อย่างประหยัดด้วยเงินเดือนครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2539) จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการ (2539) พบว่า 95% ของครูไทยเป็นหนี้และภาวะหนี้สินนี้ ส่งผลให้ครูขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานและมีผลกระทบต่อภาระการเรียนการสอนของตน รวมทั้ง การที่รัฐไม่สามารถปรับ เงินเดือนข้าราชการครูให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูส่วนใหญ่มีปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากรายได้น้อยแต่ค่าครองชีพสูง ครูบางส่วนต้องหารายได้เพิ่มจากการประกอบอาชีพเสริมต่าง ๆ ซึ่งบาง ครั้งเป็นการ เบียดบังเวลางาน และส่งผลให้ครูเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนน้อยลง นอกจากนี้ ครูที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ห่างไกลความเจริญยังต้องเสียสละเงินเดือนบางส่วนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนและซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนด้วย (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา และกรมการฝึกหัดครู , 2536) วิชาชีพครูจึงไม่ได้รับความสนใจจากคนทั่วไป แม้กระทั่งผู้ที่ เป็นครูหากมีทางเลือกอื่นก็เลือกที่จะไม่ประกอบอาชีพครู

นอกจากนี้การที่ระบบเงินเดือน สวัสดิการ และค่าตอบแทนของครูโดยทั่วไป เป็นระบบเดียวกันไม่มีความแตกต่างระหว่างครู ดี ครูเก่ง กับครูเฉื่อยชาขาดความ รับผิดชอบ สภาพเช่นนี้ทำให้ครูดีมีแนวโน้มจะออกจากวิชาชีพมากขึ้น ส่วนครู ที่ยังคงอยู่ในระบบก็ขาดแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ส่งผลให้ผู้สมัครเรียนครูสาขาขาดแคลนซึ่งเรียนยากกว่าสาขาอื่นยิ่งลดน้อยลง เพราะครูทุกสาขาวิชาได้รับ ผลตอบแทนในระบบเดียวกัน

2. **ระเบียบปฏิบัติไม่เอื้อต่อการพัฒนางานและการพัฒนาตนเอง** ครู ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทำให้ครูมีสถานภาพมั่นคง ไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ระเบียบ กฎเกณฑ์ การบริหารของระบบราชการสกัดกั้นเสรีภาพความก้าวหน้าทางวิชาการ และไม่กระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู ระบบงบประมาณในปัจจุบันไม่เปิดโอกาสให้ครูและโรงเรียนมีส่วนกำหนดระบบบริหารไม่ยืดหยุ่นให้ครู แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ครูรู้สึกไร้พลังอำนาจการควบคุมงานของตน การบริหารสถานศึกษาใช้ระบบการบังคับบัญชาแบบราชการตามลำดับขั้น หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจสั่งการ บัดเสร็จเป็นระบบอำนาจนิยม ผลคือ สถานศึกษาขาดบรรยากาศของชุมชนวิชาการที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองของครู สภาพการร่วมมือทำงานร่วมกัน รับผิดชอบของครูมีน้อย ส่วนผู้ประกอบอาชีพครูในสถานศึกษาเอกชนก็ขาดความ มั่นคงในวิชาชีพ ขาดความก้าวหน้า ค่าตอบแทนต่ำแต่ภาระงานสูง และขาดอิสระในการปฏิบัติงาน ทำให้พัฒนาตนเองได้น้อย เกิดสภาพขาดขวัญกำลังใจ ท้อแท้ มากกว่าครูของรัฐเสียอีก

3. **ขาดระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ** การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในปัจจุบันดำเนินการโดยผู้บังคับบัญชาของครู ซึ่งก็ทำตามนโยบายผู้ บังคับบัญชาซึ่งเปลี่ยนแปลงค่อนข้างบ่อย ระบบ เกณฑ์ วิธีการและประสิทธิภาพของการประเมินมีความแตกต่างกันไปตามคุณภาพ ความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาแต่ละคน ผู้ใกล้ชิด และได้รับผลจากการปฏิบัติงานของครูโดยตรง เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน รวมทั้งเพื่อนครูไม่มีส่วนในการประเมินครู และ ผลการประเมินก็ไม่มี ความหมาย ในทางให้คุณให้โทษต่อครูมากนัก ครูที่ได้รับการ คัดเลือกเป็นครูดีเด่นของโรงเรียนก็ไม่ได้เป็นการเลื่อนเงินเดือน 2 ครั้ง ดังนั้น ในสภาพความเป็นจริง จึงมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างจริงจังน้อยมากและยังไม่เป็นที่ ยอมรับจากครูโดยทั่วไปเท่าที่ควร ระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล จึงยังไม่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูและ พัฒนาการศึกษ

4. **ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ครูน้อย** ปัจจุบันผู้ใช้ครูมีอำนาจและผูกขาดการคัดเลือก การใช้ การประเมินและพัฒนาครูแต่ฝ่ายเดียว ชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานของครูโดยตรง ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้

การคัดเลือก บรรจุ แต่งตั้งครู เป็นอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานส่วนกลาง คือ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และกรมเจ้าสังกัดครู กรมเจ้าสังกัดบางกรมได้กระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลให้จังหวัดหรือสถานศึกษาในระดับหนึ่ง แต่อำนาจ แต่งตั้ง โยกย้ายผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นของส่วนกลาง การวิ่งเต้นเอาตำแหน่งโดยอาศัยอำนาจระบบจึงปรากฏให้เห็นเสมอ การ ที่ท้องถิ่นและชุมชนไม่มีส่วนรับรู้และพิจารณาเลือกสรรบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนในท้องถิ่นของตน ทำให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนหรือรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ชุมชนเป็นเพียงผู้รับบริการและไม่สนใจที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา การติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน การตรวจสอบ ประเมินผล และให้ความร่วมมือในการพัฒนา การศึกษา การพัฒนาการศึกษาจึงไม่ก้าวไกลเท่าที่ควร

นอกจากนี้ การจัดการศึกษาในปัจจุบัน สถานศึกษาดำเนินการไปตามนโยบาย และแผนจากส่วนกลาง หลักสูตร เนื้อหาสาระในการเรียนการสอนก็มาจากส่วนกลาง ชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ครูเองก็ไม่สนใจที่จะเรียนรู้จากชุมชน และไม่นำเอาวิถีชีวิตในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งผลให้สถานศึกษาและครูแยกตัวออกจากชุมชน ทำให้ครูสอนในสิ่งที่ไม่สอดคล้องและไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ นักเรียนเมื่อเรียนจบแล้วก็ไม่ได้ทำงานในชุมชนนั้น ต้องอพยพ เคลื่อนย้ายหางานทำที่อื่น ความแข็งแกร่งของชุมชนถูกทำลาย ในส่วนของครูก็ขาดความรู้เกี่ยวกับชุมชน ขาดการพัฒนาตนเอง ขาดสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม ส่งผลให้ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเท่าที่ควร

3. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

สาเหตุที่ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพต่ำอาจสรุปได้ 6 ประการ ดังนี้

1. **ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้และความสามารถทางการบริหารต่ำ** จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ(2539) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ระดับปริญญาตรีและปฏิบัติราชการโดยเฉลี่ย ประมาณ 20-30 ปี มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอในการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนบริหารโดยยึดความเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนต่ำ ไม่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองแล ชุมชน การประชุมระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ครู และ

ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะการชี้แจงข้อเท็จจริงมากกว่าการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหา ครู ผู้ปกครองและผู้แทนชุมชนจึงแทบไม่มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ขวัญและกำลังใจของครูส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับต่ำ

2. **ผู้บริหารโรงเรียนไม่สนใจพัฒนาตนเอง** เป็นที่ทราบและยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เส้นทางก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนขึ้นกับอำนาจสั่งการของนักการเมือง ดังนั้น แทนที่ผู้บริหารจะสนใจพัฒนาตนเองเพื่อให้การบริหารงานโรงเรียนเป็นไปเพื่อสร้างขวัญ กำลังใจกับครูในโรงเรียน หรือ เพื่อพัฒนาครูและการศึกษาในโรงเรียน ผู้บริหารกลับเสียเวลาไปกับการประจบหรือทำงานให้นักการเมือง ความใส่ใจในการพัฒนาตนเองเพื่อบริหารงานในหน้าที่รับผิดชอบจึงมีน้อย และมีได้เป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้บังคับบัญชาและบริการทางการศึกษาของโรงเรียนอย่างแท้จริง

3. **ขาดระบบการตรวจสอบและประเมินผลผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ** ปัญหาด้านการประเมินผลที่ผู้บริหารประสบมีลักษณะคล้ายกันกับปัญหาของครู ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดว่าการตรวจสอบและประเมิน คือ การจับผิด การตรวจสอบและประเมินผู้บริหารโรงเรียนจึงดำเนินการเฉพาะกรณีที่มีความผิดชัดเจน หรือเพื่อเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานมีค่อนข้างจำกัด การปรับปรุงและพัฒนางานอย่างเป็นระบบในโรงเรียนจึงไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

4. **ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนต่ำ** เนื่องจากอำนาจรัฐเข้าไปมีบทบาทในการบริหารการศึกษา และบริหารงานบุคคลในโรงเรียนค่อนข้างสูง ทั้งทำหน้าที่กำหนดบทบาทของการบริหาร และทำหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน โดยมีได้กระจายอำนาจในส่วนนี้ให้แก่ชุมชน ส่งผลให้ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนต่ำ สิ่งที่ชุมชนจะรับรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนอย่างมากที่สุด คือ การรับทราบนโยบายของโรงเรียน หรือมีส่วนร่วมโดยให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือโรงเรียนตามความต้องการของโรงเรียนเท่านั้น

5. **ขาดทรัพยากรเพื่อการบริหารโรงเรียน** ในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐเป็นฝ่ายเดียวที่สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการบริหารโรงเรียน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนโรงเรียน และจำนวนครูกว่าหกแสนคนที่มีอยู่งบประมาณที่รัฐจัดสรรให้เกือบทั้งหมด จึงเป็นงบประมาณเพื่อจ่ายเป็นเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของครู งบประมาณเพื่อการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะเพื่อให้โรงเรียนได้พัฒนาบุคลากรมีน้อยมาก นอกจากได้รับงบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอแล้ว ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ประสานงานเพื่อแสวงหาความร่วมมือในการระดมทรัพยากร ความเชี่ยวชาญจากชุมชน เอกชน เพื่อการบริหาร เป็นผลให้ครูในโรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร และการบริหารงานในโรงเรียนก็ไม่สามารถก้าวทันกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่น่าจะนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการ

6. **ขาดสถาบันพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนระดับมืออาชีพ** ปัจจุบันมีสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐมีหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ผู้บริหารได้จำนวนจำกัด หลักสูตรฝึกอบรม ผู้บริหารโรงเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่เข้มข้นเพียงพอที่จะทำให้ผู้บริหารกลายเป็นผู้บริหารมืออาชีพได้

เพื่อผ่อนคลายปัญหาข้างต้น โรงเรียนและหน่วยงานทางการศึกษาได้ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาไปแล้วระดับหนึ่ง ตัวอย่างของผลการศึกษา วิจัย และแนวทางในการแก้ปัญหาที่กำลังดำเนินการอยู่ และที่กำลังจะดำเนินการในอนาคตจะได้นำมากล่าวถึงในตอนต่อไป

ความพยายามในการแก้ปัญหาวิชาชีพครูในประเทศไทย

รัฐบาลไทยได้ดำเนินการหลายอย่างเพื่อการแก้ปัญหาวิชาชีพครู ที่ปรากฏเห็นเด่นชัดอาจดูได้จากกฎหมาย นโยบาย และแนวทางดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับวิชาชีพครู
2. นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
3. แผนพัฒนาการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
4. การปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทองค์กรวิชาชีพครู

1. กฎหมายเกี่ยวกับวิชาชีพครูที่สำคัญและใช้อยู่ในปัจจุบัน มี 2 ฉบับ ดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488

พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 กำหนดให้มีคุรุสภาในกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาประกอบด้วย

1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	เป็นประธาน
2) ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	เป็นรองประธาน
3) อธิบดีและหัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการทุกกรม	เป็นกรรมการ
4) ผู้แทนข้าราชการครูจำนวน 6 คน	เป็นกรรมการ
5) ผู้แทนพนักงานครูเทศบาล 1 คน	เป็นกรรมการ
6) ผู้แทนครู กทม. 1 คน	เป็นกรรมการ
7) ผู้แทนครูโรงเรียนเอกชน 2 คน	เป็นกรรมการ
8) เลขาธิการคุรุสภา	เป็นกรรมการและเลขานุการ

เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 กำหนดให้คุรุสภาซึ่งทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้ความเห็นแก่กระทรวงศึกษาธิการในเรื่องการจัดการศึกษาโดยทั่วไป หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน การฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษา
2. ควบคุมและสอดส่องจรรยา มรรยาท และวินัยของครู พิจารณาโทษครูผู้ประพฤติผิด และพิจารณาคำร้องทุกข์ของครู
3. พิทักษ์สิทธิของครูภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด
4. ส่งเสริมให้ครูได้รับสวัสดิการต่างๆตามสมควร
5. พัฒนาความรู้ ความสามารถ และประสิทธิภาพของครู

ด้วยเหตุที่คุรุสภาได้รับงบประมาณจากรัฐบาลค่อนข้างจำกัด การดำเนินงานที่ผ่านมาต้องอาศัยเงินรายได้จากการประกอบธุรกิจขององค์การค่าคุรุสภา(ศึกษาภัณฑ์) ทำให้คนส่วนใหญ่รู้จักธุรกิจขององค์การค่าคุรุสภามากกว่ารู้จักคุรุสภา มีผลให้ คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภาใส่ใจกับการหารายได้ให้แก่คุรุสภามากกว่าการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูซึ่งเป็นภารกิจหลักของคุรุสภา และของคณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา

นอกจากนี้องค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยการและวิธีการได้มาซึ่งกรรมการก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการปฏิบัติภารกิจพัฒนาวิชาชีพครูของคุรุสภา กรรมการโดยตำแหน่งประกอบด้วยข้าราชการระดับสูงของแต่ละกรมซึ่งต่างมีภารกิจประจำค่อนข้างรัดตัว

จึงยากที่จะมีเวลาเพียงพอที่จะอุทิศตนให้กับการคิดหามาตรการ แนวทางที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหา และไม่มีเวลาเพียงพอที่จะติดตามประเมินผลการนำมาตรการ แนวทางไปใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างแท้จริง

หลายคนคาดหวังว่ากรรมการอำนวยการคุรุสภาจากผู้แทนครูสังกัดหน่วยงานต่างๆจะทำหน้าที่ผู้นำในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูแต่ที่ผ่านมา ผู้แทนครูที่มาจากการเลือกตั้งมักจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่เข้ามาเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ ความร่วมมือและการสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆทั้งจากครู ผู้ปกครอง และบุคคลในวิชาชีพอื่นในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างแท้จริงจึงมีไม่สูงนัก

2.2 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูกำหนดให้มีคณะกรรมการข้าราชการครูทำหน้าที่บริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยเฉพาะ คณะกรรมการข้าราชการครู ประกอบด้วย

1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	เป็นประธาน
2) เลขาธิการ ก.พ.	เป็นกรรมการ
3) เลขาธิการคุรุสภา	เป็นกรรมการ
4) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง คร.ม. แต่งตั้งจากบุคคลที่อยู่ในตำแหน่ง ข้าราชการไม่ต่ำกว่าอธิบดี หรือเคยรับราชการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดี จำนวน 5 คนโดยในจำนวนนี้ต้อง เป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งไม่ต่ำกว่า 3 คน	เป็นกรรมการ
5) ผู้แทนข้าราชการครู จำนวน 7 คน	เป็นกรรมการ
6) เลขาธิการ ก.ค.	เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการข้าราชการครูอาจเลือกกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นรองประธาน คณะกรรมการ

คณะกรรมการข้าราชการครูมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานบุคคลและการจัดระบบราชการในหน่วยงานทางการศึกษา
2. ออกกฎ ก.ค. และระเบียบเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฎ ก.ค. เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้
3. ตีความและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ มติของ ก.ค. เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วให้ใช้บังคับได้
4. ควบคุม ดูแล ตรวจสอบ แนะนำชี้แจง เพื่อให้หน่วยงานทางการศึกษาและกรม ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้ให้มีอำนาจเรียกเอกสารและหลักฐานจากหน่วยงานทางการศึกษาและกรม ให้ผู้แทนหน่วยงานทางการศึกษาและกรม ข้าราชการหรือบุคคลใดมาชี้แจงข้อเท็จจริงและให้มีอำนาจออกระเบียบให้หน่วยงานทางการศึกษาและกรมรายงานเกี่ยวกับการสอบ การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย และการออกจากราชการ ตลอดจนรายงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่ง และเกี่ยวกับทะเบียนประวัติของข้าราชการครูไปยัง ก.ค.

5. รายงานนายกรัฐมนตรีในกรณีที่ปรากฏว่าหน่วยงานทางการศึกษา กรม อ.ก.กรม หรือ อ.ก.ค.จังหวัดใด หรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือปฏิบัติการโดยไม่เหมาะสม เพื่อนายกรัฐมนตรีจะได้สั่งการต่อไป
6. รักษาทะเบียนประวัติข้าราชการครู
7. รับรองคุณสมบัติของผู้ได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครู และกำหนดอัตราเงินเดือนที่ควรได้รับ โดยคำนึงถึงอัตราเงินเดือนตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำหนดสำหรับปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพเดียวกัน
8. กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
9. ปฏิบัติการอื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติข้าราชการครู พ.ศ. 2523 กำหนดให้ ก.ค. ทำหน้าที่ทุกอย่างเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ซึ่งมีจำนวนประมาณ 5 แสนกว่าคน แต่บุคลากรและงบประมาณของสำนักงาน ก.ค. มีจำนวนจำกัดจึงทำให้การปฏิบัติการตามที่กฎหมายบัญญัติของ ก.ค. ไม่มีประสิทธิภาพ ข้าราชการครูมักเบียดเบียนกับความล่าช้า(red-tape) ในการดำเนินงานและสิ่งการในเรื่องต่างๆ หลายคนเบียดเบียนกับการรวบอำนาจและลงลึกในรายละเอียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักงาน ก.ค. หลายคนเห็นว่าหน้าที่หลายอย่างของ ก.ค. ควรจะได้มีการกระจายอำนาจให้กรมหรือสถานศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ ก.ค. ก็ยังรวบอำนาจเอาไว้อยู่ นอกจากนั้นหน้าที่บางอย่างเป็นต้นว่า การรักษาทะเบียนประวัติครู การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมก็ไม่ควรเป็นหน้าที่ของ ก.ค.ต่อไป แต่ ก.ค. ควรมอบหน้าที่ดังกล่าวให้กับกรมต่างๆทำหน้าที่แทน การที่กฎหมายกำหนดภารกิจให้ ก.ค. ต้องปฏิบัติหน้าที่ทุกอย่างเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูผ่านสำนักงาน ก.ค. ซึ่งตั้งอยู่ที่ส่วนกลาง มีผลให้การบริหารงานบุคคลผูกติดกับรายงานที่อยู่ใต้ออกเอกสารซึ่งอาจคลาดเคลื่อนและไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

นอกจากนั้น การที่กฎหมายบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานก.ค. โดยตำแหน่ง แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีการกิจอื่นค่อนข้างมาก การนัดเวลาประชุมในเรื่องสำคัญต้องเลื่อนตามตารางปฏิบัติการเฉพาะหน้าของรัฐมนตรี ทำให้ฝ่ายเลขานุการกำหนดตารางประชุมล่วงหน้าลำบาก บ่อยครั้งการประชุมสำคัญต้องเลื่อนไปไม่มีกำหนดเพราะต้องรอเวลานัดหมายจากรัฐมนตรี

ด้วยเหตุที่กรรมการ ก.ค. ประกอบด้วยข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นส่วนใหญ่ นโยบายการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูจึงขึ้นอยู่กับความต้องการและความปรารถนาของตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นสำคัญ กรรมการ ก.ค. จากผู้แทนครูอาจไม่เห็นด้วยกับความเห็นของรัฐมนตรีในหลายๆเรื่องแต่โดยวัฒนธรรมของคนไทยแล้วยอมเป็นการยากที่จะทำให้ข้าราชการครูซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกล้าเสนอความเห็นขัดแย้งและท้าทายความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

แม้ว่าการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานข้าราชการครูเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของงานการบริหารงานบุคคล แต่ในทางปฏิบัติ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ข้าราชการครูมักกระทำเฉพาะในช่วงของเงินเดือนเพิ่มประจำปีให้แก่ข้าราชการครู ซึ่งมักจะถูกครูทั่วไปตำหนิเสมอว่าไม่เป็นธรรม เล่นพรรคเล่นพวก และไม่สัมพันธ์กับ ความสำเร็จทางการเรียนและพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน นักเรียนและผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของครู รายงานการประเมินผลจึงมักขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนเสนอเป็นหลัก ครูส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ขึ้นอยู่กับผลการประเมินของผู้บริหารโรงเรียนมากกว่าความสำเร็จของผู้เรียน

พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 มีเจตนาต้องการให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องการเห็นผู้ประกอบวิชาชีพครูมีความขยันอดทน เสียสละ ตั้งใจอบรมสั่งสอน พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นแบบฉบับที่ดีให้แก่ศิษย์ ทั้งนี้ ดังจะเห็นได้จากจรรยาบรรณครูทั้ง 11 ข้อที่ประกาศใช้ภายใต้บทบัญญัติพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 และวินัยข้าราชการครูที่ปรากฏในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523

อย่างไรก็ตาม ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันข้าราชการครูเป็นจำนวนมากไม่ใส่ใจกับจรรยาบรรณและวินัยข้าราชการครู มีการฝ่าฝืนวินัย และประพฤติตนผิดจรรยาบรรณครูให้เห็นอยู่บ่อยๆ มาตรการป้องกันการฝ่าฝืนวินัยและจรรยาบรรณและมาตรการลงโทษที่มี ประสิทธิภาพกว่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น การบังคับให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องมี ใบอนุญาตประกอบการสอน จึงควรได้รับการพัฒนาและ นำมาใช้ในโอกาสต่อไป

2. นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูของไทย

การให้ความสำคัญแก่วิชาชีพครูได้ปรากฏในนโยบายรัฐบาลหลายยุคหลายสมัย ที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ นโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาและสังคมของรัฐบาลในอดีตจนถึงปัจจุบันที่สำคัญ เช่น

รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2534) มองเห็นความสำคัญของการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครูโดยได้กำหนดนโยบายในส่วนนี้ว่า

วางมาตรการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่มีความต้องการสูง

รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2535) กำหนดนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู ว่า

จะพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูและมาตรฐานบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพอย่างแท้จริง โดยการปรับกระบวนการผลิต และการใช้ ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ปรับปรุงสวัสดิการ ที่เหมาะสมให้แก่ บุคลากร ในสถาบันการศึกษา ทุกระดับ เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจและความภาคภูมิใจในอาชีพ

รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (2538) กำหนดนโยบายด้านการผลิตและการพัฒนาครูไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

1. ปฏิรูปการผลิตครู และพัฒนาครูประจำการอย่างเป็นระบบและเสริมสร้างเครือข่ายทั่วประเทศโดย เร่งพัฒนาครูใน สาขาวิชาที่ขาดแคลนเป็นลำดับแรกและเร่งพัฒนาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม
2. ดำเนินการด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์เพื่อส่งเสริมขวัญกำลังใจ และความมั่นคงให้กับครูและ พัฒนาการครุวิชาชีพ ครูในสาขาวิชาต่าง ๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนากองทุนกาญจนาภิเษก และระดมทุนจากภาคเอกชน เพื่อจัดตั้งกองทุนสำหรับให้ครูกู้โดย จ่ายดอกเบี้ยต่ำเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพครู

รัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (2539) ประกาศว่า

รัฐจะยกระดับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู

และล่าสุด รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (2540) ได้ประกาศแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูว่า

จะเร่งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับเพื่อให้ครูได้ทำงานอย่างมีเกียรติ โดยปฏิรูปกระบวนการผลิตครู และการพัฒนาครู เน้นการผลิตในสาขาขาดแคลน ตลอดจนสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการยกย่องให้รางวัลครูที่ดี และเก่งมีความก้าวหน้าใน อาชีพ โดยส่งเสริมสวัสดิการของครู

จากนโยบายของหลายรัฐบาลที่กล่าวถึงข้างต้นย่อมบ่งบอกให้พวกเราทั้งหลายทราบว่าปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูเป็นปัญหา ใหญ่ระดับชาติ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาช้านาน รัฐบาลในอดีตทุกรัฐบาลรับทราบและตระหนักในปัญหา ได้พยายามมองหาแนวทางและ มาตรการเพื่อการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง และรัฐบาลเห็นความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องระดมทรัพยากรและ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ทั้งใน ท้องถิ่นและสากลมาร่วมแก้ปัญหา

ด้วยเหตุที่รัฐบาลที่ผ่านมา มีเวลาในการบริหารประเทศค่อนข้างสั้น และไม่ต่อเนื่อง นโยบายที่ประกาศออกไปจึงขาดการนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผล เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลแต่ละครั้ง รัฐบาลจึงต้องเริ่มต้นร่างนโยบายใหม่อยู่ร่ำไป ส่วนนโยบายเก่ามักจะถูกเก็บไว้ก่อน ไม่นำมาสานต่อความตั้งใจในการแก้ปัญหาวิชาชีพครูของแทบทุกรัฐบาลในอดีตจึงไม่ประสบความสำเร็จ

หลังจากการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บทบัญญัติมาตรา 81 แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ระบุว่า

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 81 บัญญัติให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติและยังบัญญัติต่อไปอีก ว่ากฎหมายการศึกษาแห่งชาติต้องบัญญัติให้ฝ่ายบริหารเร่งรัดดำเนินการให้มีการพัฒนาวิชาชีพครู การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการผลิต การพัฒนา การใช้ การ ส่งเสริม และการสนับสนุนครูจึงเป็นสิ่งจำเป็นและต้องบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่จะประกาศใช้ นี้

การมีกฎหมายการศึกษาและมีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูไว้ โดยเฉพาะยอมเป็นหลักประกันการพัฒนาวิชาชีพครูให้เกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิผล ก่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูที่ยั่งยืนและถาวร และเป็นที่ยอมรับว่ากฎหมายการศึกษาที่จะประกาศใช้ในเร็ววันนี้จะทำให้ประเทศไทยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการพัฒนาวิชาชีพครู

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู

3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) เน้นความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต การใช้ และการ ส่งเสริมพัฒนาครู โดยได้กำหนดเป็นนโยบายไว้ดังนี้

1. สร้างปัจจัยและโอกาสให้คนดีคนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครูอาจารย์ เช่น การปรับปรุงระบบการคัดเลือกผู้รับทุน การปรับปรุงระบบตำแหน่ง การเปิดโอกาสให้แสดง ความสามารถอย่างอิสระ ควบคุมกับการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและเนื้อหาสาระ ให้ครูอาจารย์เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีการทดลองปฏิบัติจริงมากขึ้น
2. เร่งรัดให้มีการพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากร โดยฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้งพัฒนาให้สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในการ แบ่งเบาภาระและสนับสนุนการปฏิบัติงาน
3. สร้างจิตสำนึกและส่งเสริมขวัญกำลังใจในการทำงานของครู อาจารย์ โดยการสร้างทางเลือกและความก้าวหน้าในวิชาชีพที่เปิดกว้างหลากหลาย ให้การยกย่องเกียรติคุณ ตลอดทั้งการประเมินการสอนเพื่อนำไปประกอบการส่งเสริมความก้าวหน้าและสวัสดิการต่าง ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เน้นว่าคุณต้องเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ถ้าเราพัฒนาคนได้สำเร็จ การพัฒนาด้านอื่นก็จะเกิดขึ้นตามมา หรืออาจกล่าวในอีกทำนองหนึ่งได้ว่า การพัฒนาทุกอย่างจะสำเร็จถ้าคนได้รับการพัฒนาและนำความรู้ ทักษะ ความคิด และประสบการณ์ที่ได้รับจากการพัฒนาไปแก้ปัญหา และพัฒนาความรู้ใหม่ขึ้นมาอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาคนจะสำเร็จไม่ได้เด็ดขาดถ้าครูและวิชาชีพครูไม่ได้รับการพัฒนาและยกย่อง

3.2 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิต การใช้ การพัฒนาและส่งเสริมครูและวิชาชีพครูไว้ ดังนี้

1. พัฒนาระบบการคัดเลือกผู้เข้าศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความสนใจ ความถนัด และความตั้งใจจริง มาเรียนครูและประกอบอาชีพครู พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพอื่นมาประกอบอาชีพครู โดยให้ได้รับการฝึกอบรม วิชาครูเพิ่มเติมก่อนประจำการ
2. พัฒนาระบบการฝึกหัดครู การอบรม และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม ความสามารถในการสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ การสร้าง การประยุกต์และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์ และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ
3. ส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง
4. จัดอัตรากำลังของหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับปริมาณงานเพื่อให้การใช้ครู และบุคลากรทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
5. พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของครูให้เหมาะสมกับวิชาชีพ พร้อมทั้งให้มีการกำหนดระเบียบและวิธีการ เพื่อยกฐานะอาชีพครู
6. จัดให้มีการกำกับดูแลคุณภาพ มาตรฐาน และการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาวิชาชีพครูโดยการพัฒนาองค์วิชาชีพให้เข้มแข็ง และให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูที่มีกฎหมายรองรับ

3.3 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) เพื่อให้การพัฒนาวิชาชีพครูมีความต่อเนื่อง และเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครู แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 กำหนดแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิต การใช้ การพัฒนาและส่งเสริมครูและวิชาชีพครูเพิ่มเติมจากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) ไว้ดังนี้

1. เพิ่มทุนการศึกษาในโครงการพิเศษต่าง ๆ ให้มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนครูอาจารย์ที่เกษียณอายุในแต่ละปี
2. เพิ่มปริมาณการผลิตครูอาจารย์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เพียงพอกับความต้องการ และมีการรับผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเข้ามาเรียนวิชาชีพครูให้มากขึ้น
3. มีการพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่อง โดยครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ครู อย่างน้อยในทุก ๆ 5 ปี
4. สนับสนุนและให้ทุนการศึกษาดูงานแก่ครูช่าง เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
5. มีการปรับปรุงระบบการสรรหาคนเข้าเรียนวิชาชีพครู ระบบตำแหน่ง และการประเมินผลบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งครู
6. มีการจัดสวัสดิการให้ครูในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ครูสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

เพื่อให้การนำนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) ไปปฏิบัติให้บังเกิดผลคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอมาตรการเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูดังนี้

1. ปรับระบบการผลิตครู โดยสรรหาคนเก่งและดีเข้าเรียนวิชาชีพครู ปฏิรูปการเรียนการสอนในการผลิตครู เพื่อผลิตครูที่มีคุณภาพตามที่ต้องการ และเร่งรัดการผลิตครูสาขาที่ขาดแคลนให้เพียงพอ
2. อบรมและพัฒนาครูประจำการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเร่งปรับระบบการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาให้มีความสามารถในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ปรับปรุงระบบการบริหารบุคลากรและระบบสวัสดิการ โดยปรับปรุงแก้ไข กฎ ระเบียบการบริหารงานบุคลากรเพื่อสนับสนุนครูเก่งและดี และปรับปรุงระบบสวัสดิการในสถาบันการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสม เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจในอาชีพแก่ครู ฯลฯ

3.4 แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปครูไว้ดังนี้

1. สร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบของครู ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษาให้มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง
2. ในการประเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงานโดยเฉพาะคุณภาพการเรียนของผู้เรียน และ
3. ให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้ และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั่วถึง และทันต่อการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี โดยในทุก 2 ปี ต้องผ่านการอบรมอย่างน้อย 1 ครั้ง ทั้งการอบรมของกระทรวงศึกษาธิการ และ/หรือกรมต้นสังกัด และการอบรมของสถาบันอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีวุฒิบัตรรับรอง ตลอดจนการอบรมทางไกล การเข้าประชุมสัมมนา และการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ให้ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ และให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของผลการปฏิบัติงานของครูด้วย
4. ให้ครูเลือกแผนการสอนหรือพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถสร้างและพัฒนาความรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง
5. ให้ครูที่สังกัดส่วนราชการต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ สามารถทำการสอนในสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัด ได้มากกว่า 1 แห่ง ทั้งนี้โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชา และให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ และให้นับรวมเป็นส่วนหนึ่งของผลงานของครู ในการบรรจุครูใหม่ให้นำประสบการณ์ของครูมาพิจารณาประกอบการกำหนดเงินเดือนด้วย
6. กำหนดคุณสมบัติและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน และส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญราชการ มาสอนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม
7. แก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยการบรรจุแต่งตั้งครูให้ครบทุกตำแหน่ง ตามแผนอัตรากำลังของแต่ละสถานศึกษา การเกลี้ยอัตรากำลังครู และการลดจำนวนครูช่วยราชการให้คงเหลือน้อยที่สุด สำหรับครูผู้สอนวิชาขาดแคลนให้ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ อีกทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับหลังมัธยมศึกษาที่มีความพร้อมในการเปิดสอนสาขาวิชาขาดแคลน จัดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี
8. รื้อปรับระบบการกำหนดตำแหน่งครูในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจำแนกความก้าวหน้าในสายงาน (Career Ladder) ระหว่างครูกับผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสายวิชาชีพ (Career Pattern) ที่ชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่นและสามารถสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันได้ โดยเฉพาะครูสามารถก้าวหน้าตามสายงานการสอนในระดับตำแหน่งที่สูงขึ้นได้ด้วยผลงานของตนเอง ทั้งนี้กำหนดให้มีคู่มือปฏิบัติงานของครูและคู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา
9. กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู โดยให้คุรุสภา คณะกรรมการข้าราชการครู และสถาบันผลิตครู ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และให้มีมาตรการพัฒนาวิชาชีพ โดยการกำหนดให้มีใบประกอบวิชาชีพครู
10. ปฏิรูประบบสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลของครูทุกประเภท ทุกสังกัด เพื่อ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของครู ส่งเสริมขวัญกำลังใจและความมั่นคงในอาชีพให้กับครู รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือนและสวัสดิการอื่น ๆ ของครู โดยมุ่งส่งเสริม สนับสนุนแก่ครูที่สอนในถิ่นทุรกันดาร ครูที่สอนหลายชั้นเป็นพิเศษ
11. พัฒนาระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนในสถาบันผลิตครู พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในการผลิตครู ทั้งครูที่สอนหลายวิชา และครูเฉพาะวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถในเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งให้มีการปรับปรุงวิธีการสอบคัดเลือกและการบรรจุครูประจำการ โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทั้งนี้ไม่ควรบรรจุครูที่มาจากสถานศึกษาเอกชนระหว่างปีการศึกษา
12. เร่งรัดการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา โดยการเพิ่มพูนแนวความคิด ความรู้ ตลอดจนทักษะในการบริหาร และการจัดการ เพื่อให้สามารถพัฒนาโรงเรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
13. ให้ศึกษานิเทศก์ทุกสังกัดมีกำลัง ทำงานร่วมกัน โดยการนิเทศ ติดตามงานวิชาการในสถานศึกษาทุกสังกัด

จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาสำคัญที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานในระดับชาติต่างกล่าวถึงความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนากำลังคนของชาติ ทั้งด้านการพัฒนาระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนครู การพัฒนากระบวนการฝึกหัดครู การสร้างจิตสำนึกให้ครูมีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง การส่งเสริมขวัญ กำลังใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพครู การส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมให้ครูเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องทั่วถึงและทันการณ์ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ครูมีใบประกอบวิชาชีพ และมีระบบการกำกับดูแล คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพครู (ดูสรุปเพิ่มเติมในตารางที่ 1 ภาคผนวก)

4. การปรับปรุงโครงสร้างและบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครู

คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2539 อนุมัติให้มีการจัดตั้งโครงการพิเศษเพื่อบริหารจัดการการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (สปก.) โดยให้ เป็นหน่วยงานภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการปฏิรูปการฝึกหัดครูฯ ให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 5 ประเด็นหลัก คือ (1) การสรรหาคนเข้าเรียนวิชาชีพครู (2) การพัฒนาคณาจารย์ทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ (3) การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู (4) การพัฒนาครูประจำการ และ(5) การจัดตั้งราชวิทยาลัยครุศาสตร์

เป้าหมายการดำเนินงานในระยะ 5 ปีแรก (พ.ศ. 2541-2545) สปก. ดำเนินงานในลักษณะโครงการนำร่อง โดยเน้นการพัฒนาครู/อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษาของภาครัฐและเอกชนในระดับมัธยมศึกษา สปก. ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า แสวงหาแนวทางและนวัตกรรมเพื่อให้ยุทธศาสตร์ เป้าหมายและแนวทางทั้ง 5 ประเด็นหลักของแผนการปฏิรูปการฝึกหัดครูมีความชัดเจน โครงการสำคัญที่ สปก. ได้ดำเนินการไปแล้วอาจสรุปได้ดังนี้

- 1) โครงการครูแห่งชาติ เป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับในสังคม ด้วยการยกย่องเชิดชูครูผู้มีส่วนการปฏิบัติงานดีเด่น และสนับสนุนให้ครูตีครูเก่งได้สร้างผลงานที่มีคุณภาพ เพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ
- 2) โครงการคูปองวิชาการ เป็นโครงการที่มุ่งให้ครูประจำการทุกคนมีโอกาสพัฒนาความรู้และเทคนิคการสอนอย่างต่อเนื่อง และทุกปี
- 3) โครงการปฏิรูประบบการฝึกหัดครูในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นโครงการที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาระบบการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพ และมีความหลากหลาย เพื่อผลิตครู/อาจารย์แนวใหม่
- 4) โครงการจัดระดับคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อจัดระดับคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ ใน 4 สาขาวิชาหลัก ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
- 5) โครงการอาสาเยี่ยมสถานศึกษา เพื่อเปิดโลกทัศน์และเสริมสร้างบรรยากาศการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ด้วยการให้บุคคลชั้นนำจากหลากหลายอาชีพเยี่ยมสถานศึกษา

ซึ่งโครงการทั้ง 5 โครงการเมื่อเชื่อมโยงสู่บันไดวิชาชีพครูจะสัมพันธ์กัน ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

ราชวิทยาลัยครุศาสตร์		
ครูปัจจุบัน	ครูแห่งชาติ ระดับ 1,2 และ 3 (9 ปี)	
คูปองวิชาการ(ตลอดชีพ)	เยี่ยม	

ครูแนวใหม่ (3-5 ปี)	สถานศึกษา
ครูใหม่	ระบบการฝึกหัดครูที่หลากหลาย-ผลิตครูแนวใหม่
	จัดระดับโรงเรียน

บันไดขั้นที่ 1 ปฏิรูประบบการฝึกหัดครูในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการพัฒนากระบวนการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพและมีความหลากหลาย เพื่อผลิตครู/อาจารย์แนวใหม่

บันไดขั้นที่ 2 ครูแนวใหม่ คือ ครูประจำการที่มีอายุราชการ 1-3 ปี ที่มีคุณสมบัติกับครูแนวใหม่ จะได้รับการสนับสนุนให้ทำงานพัฒนาวิชาชีพครูของตนเอง

บันไดขั้นที่ 3 คุปองวิชาการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้วยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตการเป็นครู

บันไดขั้นที่ 4 ครูแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับสูงสุดในสังคม

บันไดขั้นที่ 5 ราชวิทยาลัยครูศาสตร์ เป็นชุมชนทางวิชาการที่สร้างคุณค่า วางมาตรฐาน ส่งเสริมองค์ความรู้ทางการศึกษา ตลอดจนจรรยาบรรณและศรัทธาของวิชาชีพครู

นอกจากนี้ มีโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาของครู คือ การจัดลำดับคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนเพื่อครูและผู้บริหาร เร่งพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน และโครงการอาสาเยี่ยมสถานศึกษา เพื่อดึงบุคคลที่มีชื่อเสียงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาและการเรียนการสอนต่อไป

ที่ผ่านมา สปค. ประสบปัญหาด้านความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติพอสมควร สปค. เป็นหน่วยงานที่คิดแนวนโยบายและให้การสนับสนุนด้านนวัตกรรมและทรัพยากรเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำการนำแนวคิดไปปฏิบัติ ซึ่งยังไม่ได้รับความร่วมมือในการนำแนวคิดดังกล่าวจากหน่วยปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีความพยายามในการแก้ปัญหาวิชาชีพครู โดยกำหนดไว้ทั้งในแนวนโยบายของรัฐบาล กำหนดไว้ในแผนงานสำคัญระดับชาติ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาทุกฉบับ รวมทั้ง กำหนดเป็นพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งองค์กรที่ดูแลกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการของครูและพระราชบัญญัติเพื่อจัดตั้งองค์การบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู และมีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อตั้งหน่วยงานดูแลการปฏิรูปการฝึกหัดครูโดยเฉพาะ แต่เนื่องจาก ปัญหาด้านวิชาชีพครูเป็นปัญหาที่ได้รับการสั่งสมมานาน การแก้ปัญหาคงต้องอาศัยระยะเวลาและความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในระดับประเทศซึ่งเป็นผู้วางนโยบายและกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน และในระดับผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เพื่อให้มีเอกภาพในทิศทางการดำเนินงาน ประกอบกับ ระบบการบริหารทางการศึกษาต้องเอื้อให้ครูและผู้ได้รับผลจาก วิชาชีพครูโดยตรง ซึ่งก็คือ ประชากรของประเทศ ได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นที่น่ายินดีที่ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว และกำหนดให้รัฐต้องพัฒนาวิชาชีพครู ประกอบกับรัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นทั้งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง (มาตรา 78) น่าจะส่งผลให้ความพยายามในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและการแก้ไขปัญหาวิชาชีพครูได้ดำเนินการไปในทิศทางที่ถูกต้อง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะครูดีในประเทศไทย

จากการศึกษางานวิจัย และค้นคว้าของท่านพุทธทาสภิกขุ (2524) สุนน อมรวีวัฒน์ (2536), อำไพ สุจริตกุล (2536), ท. กล้วยไม้ ณ อยุธยา (2537), สิริพร บุญญานันท์ (2537), ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2537), ประกอบ คุปรัตน์ (2539) และสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2537) ผู้วิจัย พบว่าครูที่ดีควรมีคุณลักษณะที่จำเป็น 3 ด้านต่อไปนี้

ด้านคุณลักษณะ

1. มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และพร้อมที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนอยู่เสมอ
2. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย ตลอดจนมีความเป็นประชาธิปไตย
3. ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
4. มีความเมตตาแก่ศิษย์ และเห็นคุณค่าของศิษย์
5. มีสุขภาพสมบูรณ์
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ และสามารถใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
7. มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน และสามารถเป็นผู้นำชุมชนได้
8. สามารถใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ภาษา และการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง
9. สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูแบบใหม่ในระบบสากลได้ คือ
  1. เป็นครูที่เน้นความหลากหลายเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนเป็นหลัก แนะนำผู้เรียนสามารถพัฒนาเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและสร้างสรรค์ และให้ข้อมูลสะท้อนกลับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง
  2. รู้วิทยาการด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะการศึกษายุคใหม่เป็นการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น
  3. เป็นครูที่ต้องไปหานักเรียนมากขึ้น เข้าเยี่ยมชุมชนได้มากขึ้น

ด้านความรู้ของครู

1. มีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและในระดับท้องถิ่น
2. มีความรู้ด้านการวิจัย วิทยาการคอมพิวเตอร์และภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการ แสวงหาความรู้
3. มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน จิตวิทยา การวัดและประเมินผล และสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัว และเรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้

ด้านการถ่ายทอดความรู้

1. สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือใช้ในการเรียนรู้ต่อไป
2. สามารถอบรมบ่มนิสัยให้ผู้เรียนมีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัย รวมทั้งรักในความเป็นประชาธิปไตย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

3. สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ และก้าวทันเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถใช้ภาษา สื่อสารกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
4. สามารถ พัฒนาให้ผู้เรียนมองกว้าง คิดไกล และมีวิจาร์ณญาณที่จะวิเคราะห์และเลือกใช้ข่าวสารข้อมูลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้
5. พัฒนาให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาชุมชน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูในต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย และเวียดนามประสบปัญหาเกี่ยวกับการผลิต การใช้ การพัฒนา และการส่งเสริมครูและวิชาชีพครูคล้าย ๆ กับประเทศไทย ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูที่ประเทศเหล่านี้ประสบอาจสรุปได้เป็น 6 กลุ่มดังนี้

1. ปัญหาที่ทุกประเทศประสบคล้าย ๆ กัน คือ คนเก่งส่วนใหญ่ไม่เข้าเรียนครู
2. มีการผลิตครูเกินความต้องการในบางสาขาวิชาและขาดแคลนในบางสาขาวิชา โดยเฉพาะครูด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เกาหลี และเวียดนาม
3. คุณภาพบัณฑิตครูยังไม่เป็นที่พอใจของผู้ใช้ครูและสังคมเท่าที่ควร เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม
4. ครูเก่งครูดีไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทในสังคมเท่าที่ควร และมีแนวโน้มจะออกจากวิชาชีพครูมากขึ้น เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และมาเลเซีย
5. ครูขาดคุณภาพ จริยธรรม จรรยาบรรณครู เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี และมาเลเซีย .
6. ครูไม่พัฒนาตนเอง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกประเทศที่ระบุข้างต้น

เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวแต่ละประเทศได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการเพื่อ แก้ปัญหา ดังนี้

แนวทางการแก้ปัญหาที่ได้ดำเนินการในต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา พบปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู ทั้ง 6 ประการข้างต้น จึงได้วางแนวทางแก้ไขปัญหาวินิจฉัยครูอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. รัฐบาลปรับระบบการศึกษาของประเทศและเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ ท้องถิ่นโดยมลรัฐต่าง ๆ ดูแลครูรวมทั้ง กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาครูว่า ในปี ค.ศ. 2000 คณะครูผู้สอนของชาติทุกคนต้องได้รับการปรับปรุงทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการสอน และครูจะเป็นผู้เตรียมนักเรียนอเมริกันทั้งหมดเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ยังมีการรื้อปรับโครงสร้าง (restructuring) การบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) เพื่อสร้างความเป็นครูมืออาชีพในระดับท้องถิ่น โดยให้ พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนชุมชนได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน(partners) ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ประเทศสหรัฐอเมริกา เชื่อว่าเป็นการ **คืนความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับผู้มีประโยชน์พึงได้ ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดคือครู ครูใหญ่ ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน** ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน เพราะอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของประชาชน และเป็นการสร้างภาวะความเป็นผู้นำ (leadership) ให้แก่ท้องถิ่นและโรงเรียนมากขึ้น ให้บทบาทครูผู้นำ ทำหน้าที่เป็นหัวหอกของการปฏิรูปการรื้อปรับระบบโครงสร้าง และสร้างสรรค์แนวทางเพื่อการพัฒนาครู หน้าที่ของครูผู้นำมีทั้งในฐานะผู้นำทางการศึกษา รวมทั้งหน้าที่การสนับสนุนทางวิชาการให้แก่ผู้ร่วมงานของตนด้วย
2. การให้บทบาทครูใหญ่ในฐานะผู้อำนวยการความสะอาดให้เกิดการจัดองค์กรและการบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดครูมืออาชีพให้แก่สถานศึกษาของตน โดยวางรูปแบบการทำงานระหว่างครูและครูใหญ่ ให้ครูในโรงเรียนมีฐานะเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการจัดการองค์กรและบริหารจัดการโรงเรียน และเน้นให้วางรูปแบบการทำงานระหว่างครูกับนักเรียนในด้านการใช้สังคมเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการสอนเพื่อความเข้าใจของนักเรียน นอกจากนี้รัฐยังกำหนดให้การจัดสรรงบประมาณ ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนของมลรัฐให้สถานศึกษาเพื่อดำเนินการตามแผนของโรงเรียนและท้องถิ่น
3. การตรวจสอบคุณภาพครู ให้มีมาตรฐานและการปรับปรุงการศึกษาแห่งชาติที่ ต้องชี้ให้เห็นว่า ครูมีความสามารถทางการสอนและสอนได้คุณภาพตามความต้องการการเรียนรู้ที่หลากหลายในแต่ละสาขาวิชาแก่นักเรียนทุกคน การตรวจสอบคุณภาพครูนี้จะทำควบคู่ไปกับการวางระบบให้ครู ครูใหญ่ และผู้บริหาร เข้าสู่กระบวนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องมีความรู้ด้านการสอน การเรียน และการปรับปรุงโรงเรียนอย่างดีที่สุด

ประเทศออสเตรเลีย

ปัญหาที่ประเทศออสเตรเลียประสบ คือ สถานภาพทางสังคมของครูที่ต่ำกว่าเดิม การผลิตครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมซึ่งต้องการครูที่หลากหลายและครูแบบใหม่ ประกอบกับมาตรฐานในการเรียนการสอนของครูไม่เท่าเทียมกันในระหว่างโรงเรียน เป็นผลจากการกระจายอำนาจในการบริหารงานการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียน แต่ไม่มีมาตรฐานกลางในการควบคุม

ประเทศออสเตรเลียแก้ปัญหา ดังกล่าว โดยปฏิรูปการผลิตครูทั้งระบบ ดังนี้

1. ปรับหลักสูตรการผลิตครู โดยให้มีหลักสูตรการผลิตครูเป็นสองหลักสูตร คือ หลักสูตรที่ได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูหรือปริญญาเกี่ยวกับวิชาชีพครูโดยตรง กับหลักสูตรที่เรียนวิชาการด้านอื่นในช่วงสามปีแรก และในปีสุดท้ายเป็นการเรียนวิชาชีพและการฝึกปฏิบัติการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพศึกษาศาสตร์บัณฑิต (Graduate Diploma)
2. จัดให้มีมาตรฐานการศึกษากลางของชาติ โดยส่วนกลางจัดกรอบทิศทางของงานและให้การสนับสนุนงานโรงเรียน ให้บทบาทของครูใหญ่เป็นผู้นำและรับผิดชอบการศึกษา แนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูของประเทศออสเตรเลียมุ่งไปที่ 3 ประเด็นใหญ่คือ การปรับหลักสูตรการผลิตครู การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และเน้นความเป็นผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนา
3. เตรียมการเพื่อให้บุคคลคงอยู่ในอาชีพการสอนตลอดชีวิต โดยพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโมโนทัศน์และโครงสร้างการพัฒนาวิชาชีพ โดยการผสมผสานเนื้อหาเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการจำเป็นที่หลากหลายในอาชีพ การสอนให้เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ขณะเดียวกันก็สร้างความมั่นคงให้กับโรงเรียน และมีหลักสูตรที่แน่นอนตามสภาพความเป็นจริงจากภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาหลักสูตรตลอดเวลา
4. ให้บทบาทครูใหญ่เป็นผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนา เริ่มด้วยการจัดตั้งศูนย์ ครูใหญ่ออสเตรเลียในรูปของบริษัทที่มีอิสระในการดำเนินงาน เพื่อให้บริการและพัฒนาวิชาชีพครูใหญ่ การพัฒนารูปแบบการประเมินและการจัดหลักสูตรแต่ละระดับจะดำเนินการควบคู่กันไปกับกระบวนการวางแผนความเติบโตในอาชีพ นอกจากนี้ ยังมีศูนย์ภาวะผู้นำเพื่อการสนับสนุนแก่ครูใหญ่โดยตรง

ประเทศนิวซีแลนด์

มีปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู อันเนื่องมาจากการจัดการศึกษาซึ่งรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง และมีหลากหลายองค์กรรับผิดชอบก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทของตนเองในกลุ่มครู ประเทศนิวซีแลนด์แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย

1. การให้ความสำคัญในการดูแลครูเพื่อให้ครูคงอยู่ในอาชีพ และได้รับการยอมรับจากสังคมสูง ประเทศนิวซีแลนด์กำหนดให้ครูทุกคนต้องได้รับการจดทะเบียนครู โดยคณะกรรมการทะเบียนครู ทำหน้าที่เป็นผู้แทนภาครัฐ มีเกณฑ์ในการสรรหา รักษาครูไว้ในระบบ รวมทั้ง การคัดครูออกจากทะเบียนครูเนื่องจากการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วย ครูในประเทศนิวซีแลนด์จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าในวิชาชีพของตัวเอง
2. มีระบบของการติดตามตรวจสอบและการพัฒนาครูที่ชัดเจน ครูมีหน้าที่ที่จะต้องนำความรู้มาสู่เด็กเท่าที่ความสามารถของครูจะทำได้ โดยรูปแบบการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษานั้นประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนครู และนักเรียน

ประเทศญี่ปุ่น

ประสบปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน ครูในประเทศญี่ปุ่นเคยเป็นผู้มีบทบาทสูงในสังคมแต่มีคุณวุฒิต่ำและรายได้น้อย ซึ่งในปัจจุบันรายได้ของครูยังไม่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ คนสมัยใหม่ที่มีความรู้ความสามารถสูงไม่ยอมเป็นครู และคุณภาพของครูก็ต่ำลง ประเทศญี่ปุ่นแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย

1. ออกกฎหมายเกี่ยวกับครู 2 ฉบับ คือ กฎหมายพิเศษเกี่ยวกับเรื่องเงินค่าตอบแทนแก่ครูในโรงเรียนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อแยกระบบเงินเดือนของครูให้สูงกว่าเงินเดือนของข้าราชการประเภทอื่น และกฎหมายว่าด้วยมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสามารถที่สังกัดโรงเรียนการศึกษาภาคบังคับ
2. มีมาตรการเสริมเพื่อให้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและผู้ที่มีความสามารถหลากหลายเข้ามาเป็นครูได้โดยการออกประกาศนียบัตรวิชาชีพครูหลายประเภท ทั้งประเภทสามัญ ประเภทพิเศษ และประเภทชั่วคราว และจัดให้มีระบบผู้บรรยายพิเศษ
3. มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถจัดหาครูได้ตามที่ต้องการ
4. มีการประกันคุณภาพการผลิตครูเพื่อให้ได้ครูที่ตรงกับความต้องการของสังคมด้วย

ประเทศเกาหลี

ประสบปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูคล้ายกับในหลายประเทศ เนื่องจากโครงสร้างการบริหารการศึกษาเป็นแบบรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ทำให้ครูไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขาดความเป็นอิสระและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดการศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ประเทศเกาหลีแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย

1. การปฏิรูปหลักสูตรการผลิตครู เพื่อจัดเนื้อหาที่เรียนให้ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ครูมีความรู้กว้างขึ้น และได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติการฝึกหัดครูเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู ปรับระบบการคัดเลือกครูโดยเน้นให้ครูแสดงความสามารถในการสอน
2. ปรับให้การอบรมครูมีคุณภาพ ให้ครูทุกคนได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง และผูกโยงกับการพัฒนาวิชาชีพ เปิดโอกาสให้ครูมีสิทธิ์ที่จะเลือกหลักสูตรและสถาบันฝึกอบรมได้
3. การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาให้ถึง 5 % ของ GNP ในปี 1998 กระตุ้นให้ภาคเอกชน และรัฐบาลท้องถิ่นเพิ่มการมีส่วนร่วมในการลงทุนเพื่อการศึกษา
4. กระจายอำนาจทางการศึกษาโดยกำหนดให้ ครูเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา และมีส่วนร่วมกับการปฏิรูปการศึกษา
5. กำหนดให้มีมาตรการรองรับโดยกำหนดให้ครูมีใบรับรองวิชาชีพเพื่อเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพ

ประเทศมาเลเซีย

ค่านิยมของคนมาเลเซียที่มีต่อวิชาชีพครูต่ำ และผู้ประกอบการวิชาชีพครูได้รับค่าตอบแทนต่ำ มาเลเซียขาดแคลนครูในบางสาขาวิชา และยังพบปัญหาความด้อยคุณภาพของครูในระบบด้วยประเทศมาเลเซียแก้ปัญหา โดย

1. กำหนดเป็นนโยบายด้านการผลิตครู และการเพิ่มคุณภาพครูโดยเฉพาะในสาขาขาดแคลนไว้เป็นเป้าหมายของชาติว่า ในปี ค.ศ. 2000 จะเพิ่มปริมาณการผลิตครูทั้งในระดับปริญญาและต่ำกว่าให้ได้จำนวน 99,900 คน และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ
2. มีมาตรการเสริมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพครู ทั้งการจัดสวัสดิการเรื่องบ้านพัก และออกกฎหมายกำหนดค่าตอบแทนให้วิชาชีพครูเป็นอาชีพที่น่าสนใจ และการให้รางวัลครูดีที่อุทิศตนในด้านการศึกษาด้วย

ประเทศเวียดนาม

ประสบปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้ประกอบวิชาชีพครูได้เงินเดือนน้อยไม่เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นตามระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ยังพบว่าการผลิตครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ประเทศเวียดนามได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย

1. กำหนดให้มีนโยบายหลักของรัฐในการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อสร้างและจูงใจให้มีคนเก่ง คนดี เข้ามาเป็นครู โดยหาทางเพิ่มรายได้และมาตรการเสริมต่าง ๆ รวมทั้ง การเลื่อนขั้นด้วยการจัดฝึกอบรมและเพิ่มทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูอย่างกว้างขวาง
2. จัดให้มีการประกันคุณภาพครูในด้านต่าง ๆ
3. รื้อปรับระบบการผลิตครูเพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนได้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโดยรวมหน่วยงานการผลิตครูไว้ภายใต้หน่วยงานเดียวกันเพื่อให้มีเอกภาพเชิงนโยบายและผลิตครูหลายระดับให้เพียงพอกับความต้องการครูในประเทศ
4. ปรับบทบาทของคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติให้มีทั้งหน้าที่ในการผลิตครูและการฝึกอบรมครู

จากการศึกษาแนวทางที่ประเทศต่าง ๆ ใช้เพื่อแก้ปัญหาวิชาชีพครูในแต่ละประเทศสามารถสรุปประเด็นหลัก ที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครูได้ดังตารางที่ 2 ในภาคผนวก

แนวทางใหม่เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูของไทย

เพื่อให้การพัฒนาวิชาชีพครูบังเกิดผลในทางปฏิบัติ คณะผู้วิจัยเห็นสมควรให้มีการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

กำหนดมาตรการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

เสนอแนะสาระบัญญัติที่ควรปรากฏในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ

1. กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการให้บริการทางการศึกษาของครู สถานภาพและภาพลักษณ์ของครูไทยและวิชาชีพครูควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องและมีเกียรติในสังคม
2. ครูไทยเป็นปวงชนียบุคคลที่ถึงพร้อมทั้งความรู้ ความสามารถในการสอนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการเป็นครูยุคใหม่
3. สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมทั้งโดยตรง และโดยอ้อมในการพัฒนาวิชาชีพครูทั้งระบบ
4. มีระบบการประกันคุณภาพสถาบันผลิตครูและการรับรองคุณภาพบัณฑิตครู
5. ครูทุกคนมีใบประกอบวิชาชีพครู
6. ครูไทยมีคุณภาพ จำนวน และความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและชุมชน
7. มีระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการครูที่เหมาะสม สอดคล้องกับภาระงาน ความเชี่ยวชาญเฉพาะและการสร้างขวัญกำลังใจ
8. ครูทุกคนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และตอบสนองต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
9. มีการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย และการจัดสรรงบประมาณในระดับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาครู
10. มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการกำหนด และตรวจสอบมาตรฐานวิชาชีพครู ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการพัฒนาวิชาชีพ โดยรื้อปรับระบบขององค์กรที่เกี่ยวข้องให้ทำหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ และเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
11. มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญ คือ คุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยให้การประเมินมีผลต่อการให้คุณโทษ และความก้าวหน้าทางวิชาการ
12. ครูดีทุกคนได้รับการยกย่องและให้รางวัลรวมทั้งมอบหมายให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

จากภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นสมควรกำหนดมาตรการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูดังจะได้นำมากล่าวถึงในตอนต่อไป

2. มาตรการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู

เพื่อให้การพัฒนาวิชาชีพครูมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยเห็นสมควรนำมาตรการสำคัญ 2 เรื่องต่อไปนี้ไปสู่การปฏิบัติ

2.1 รื้อปรับระบบการผลิตครู ด้วยการดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้

1. **มีแผนการผลิตครูที่สัมพันธ์กับแผนการใช้ครู** มีการจัดทำแผนการผลิตครูในระดับชาติที่ชัดเจน และสัมพันธ์กับแผนการใช้ครูและแนวโน้มความต้องการครูประเภทต่าง ๆ ของสังคมและชุมชน โดยความเห็นชอบและการสนับสนุนด้านงบประมาณของหน่วยงานทุกฝ่าย สถาบันผลิตครูต่าง ๆ จะต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานผู้ใช้ครู และชุมชนในการจัดทำแผนการผลิตครูของแต่ละสถาบันให้สอดคล้องกับแผนระดับชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลครูที่ได้มาตรฐาน มีการตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนและกำหนดแนวนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ในการพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงในแต่ละช่วงเวลา จำนวนนักศึกษาครูที่รับในแต่ละปีจะต้องกำหนดจำนวนรับที่ชัดเจนให้เหมาะสมกับศักยภาพในการผลิตของสถาบันผลิตครูแต่ละแห่ง เพื่อการผลิตที่ได้มาตรฐาน

2. **ปรับวิธีการสรรหาผู้เรียน** สถาบันผลิตครูจะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษา องค์กรของรัฐและเอกชน รวมทั้งชุมชนในการสรรหาและคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ศักยภาพ และความประพฤติที่เหมาะสมจะเข้าสู่วิชาชีพครูมาเรียนครูให้มากขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การจัดสรรทุนการศึกษาให้นักศึกษาครูที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนอย่างเหมาะสม และเพียงพอ การจัดเข้าพักในหอพัก การจ้างเป็นผู้ช่วยสอนและผู้ช่วยงานวิจัยในระหว่างเรียน การรับผู้ที่มีผลการเรียนดีเด่นเข้าเป็นอาจารย์ในสถาบัน เป็นต้น การคัดเลือกนักศึกษาครูจะต้องกำหนดเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือกที่เหมาะสม โดยการพิจารณาร่วมกันระหว่างสถาบันผลิตครู หน่วยงานผู้ใช้ครูและชุมชน เกณฑ์การคัดเลือกจะต้องพิจารณาประกอบกันระหว่างผลการเรียนในระดับที่สำเร็จการศึกษาก่อนหน้านี้ ความถนัดในวิชาชีพ คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเป็นครูและข้อมูลจากทะเบียนประวัติ หรือผลงานที่มีความสัมพันธ์กับวิชาชีพครูโดยพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อใช้ประกอบการ คัดเลือก

3. **ปรับหลักสูตรวิชาชีพครู** สถาบันผลิตครูต่าง ๆ จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายทั้งเนื้อหา ระยะเวลาในการศึกษา และวิธีการศึกษา เพื่อสามารถผลิตครูได้หลายประเภท หลายระดับ ตามความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้ครู สังคมและชุมชน และตอบสนองปรัชญาการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน อาทิเช่น

หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น สำหรับผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ และผู้ที่ต้องการเป็นครู โดยเน้นการเพิ่มพูนความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยผู้ผ่านการฝึกอบรมจะได้รับวุฒิบัตร เพื่อสามารถประกอบวิชาชีพครูได้และสามารถผสมหน่วยกิตเพื่อใช้ในการศึกษาระดับที่สูงขึ้น

หลักสูตรระดับปริญญาที่พัฒนาขึ้นอย่างประณีต เพื่อผลิตครูที่มีความลุ่มลึกทั้งในเนื้อหาวิชา ทักษะเชิงวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งการสร้างคุณลักษณะความเป็นครูครบถ้วน

หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู 1 ปี สำหรับบัณฑิตสาขาอื่นที่ประสงค์จะเป็นครูเพื่อสอนในสถานศึกษาที่ต้องการครูซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หลักสูตรจะเน้นทักษะในวิชาชีพครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการสร้างคุณลักษณะความเป็นครู

หลักสูตรระดับปริญญาโท/เอก ที่เน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของชุมชน และเปิดโอกาสให้ครูสามารถเข้ารับการศึกษได้ในระหว่างปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายข้อมูลเข้าช่วย และใช้ผลการพัฒนางานเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

สถาบันผลิตครูจะต้องพัฒนาหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นระยะเพื่อให้สามารถสร้างครูยุคใหม่ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบถ้วน ทั้งความเข้มข้นในเนื้อหาสาระเชิงวิชาการและวิชาชีพ ที่จัดในรูปกลุ่มประสบการณ์ซึ่งบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และผสมผสานเนื้อหาเชิงทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงอย่างเหมาะสม การเพิ่มความเข้มข้นในกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ขยายเวลาให้มากขึ้น การฝึกฝนพฤติกรรมเชิงจริยธรรม รวมทั้งการสร้างความรู้พร้อมทั้งการใช้ภาษาสากล การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป

การสร้างและบริหารหลักสูตรต้องเกิดจากความร่วมมือของสถาบันผลิตครู หน่วยงานผู้ใช้ครู และชุมชน เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา การพัฒนาความเป็นครูที่สอดคล้องกับความ

คาดหวังของสังคมและชุมชน รวมทั้งประโยชน์ในการประสานความร่วมมือให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เป็นจริงในชุมชนต่อไป

4. **พัฒนาคณาจารย์ในสถาบันผลิตครู** สถาบันผลิตครูจะต้องกำหนดภารกิจของคณาจารย์ในสถาบันให้ชัดเจน ทั้งการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการแก่ชุมชน รวมทั้งเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญและการบูรณาการภารกิจทุกด้านเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของตน การปฏิบัติภารกิจทุกด้านของคณาจารย์ จะต้องมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาสถาบันผลิตครูให้เป็นแหล่งสร้าง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์ สอดคล้องกับพื้นฐาน และปัญหาความต้องการของคนในชุมชนนั้น ๆ เป็นหลัก ภารกิจการสอนต้องมีจุดเน้นอยู่ที่การเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน และมีส่วนร่วมอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง โดยนำองค์ความรู้ในชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน ภารกิจการวิจัยจะต้องมุ่งที่การสร้างสรรคองค์ความรู้ขึ้นภายในบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย ภารกิจการบริการวิชาการแก่ชุมชนต้องมุ่งที่การขยายผลองค์ความรู้อันหลากหลายภายในสถาบันให้เกิดประโยชน์ในทางพัฒนาและตอบสนองปัญหาความต้องการของชุมชนโดยรอบ นอกจากนี้ สถาบัน ผลิตครูจะต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนและกำกับดูแลให้คณาจารย์ทุกคนปฏิบัติตามภารกิจอย่างครบถ้วนและมีคุณภาพ อาจารย์ใหม่ที่รับเข้าสู่สถาบันจะต้องได้รับการคัดสรรอย่างเหมาะสม ให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและถึงพร้อมด้วยความเป็นครูอย่างแท้จริง นอกจากนี้คณาจารย์ทุกคนในสถาบันต้องได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยให้มีผลกระทบต่อการพัฒนาภารกิจของตน สถาบันผลิตครูต้องสนับสนุนให้คณาจารย์ในสถาบันศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการของตนเป็นลำดับ ในขณะเดียวกัน สถาบันผลิตครูจะต้องใช้ประโยชน์จากคณาจารย์ในสถาบันให้เต็มศักยภาพ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาทางวิชาการ เพื่อให้สถาบันเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน

สถาบันผลิตครูจะต้องกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างจริงจังในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของคณาจารย์ตามภารกิจที่กำหนด และกำกับดูแลให้คณาจารย์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาครูและชุมชน สถาบันผลิตครูต้องมีมาตรการและดำเนินการอย่างจริงจัง ทั้งการส่งเสริมรักษาและการคัดผู้ที่ไม่เหมาะสมออกจากระบบ

5. **ปรับงบประมาณเพื่อการผลิตครู** แม้รัฐจะมีข้อจำกัดในการเพิ่มงบประมาณก็ตาม แต่หากตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนของชาติ รัฐควรแสวงหาแนวทางที่ จะลดค่าใช้จ่ายด้านอื่นที่มีความจำเป็นน้อยกว่าลง เพื่อเพิ่มสัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาให้สูงขึ้น รวมทั้งปรับปรุงวิธีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสม การลงทุนขั้นต่ำเพื่อการผลิตครูควรเท่าเทียมกับการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาชีพที่สำคัญอื่น ๆ ของสังคม ในขณะเดียวกันรัฐควรเปิดโอกาสให้สถาบันผลิตครูต่าง ๆ มีอิสระในการหารายได้เพื่อการพึ่งตนเอง อาทิเช่น รายได้จากบริการวิชาการ การเป็นที่ปรึกษา การผลิตและขายตำรา การขายผลงานของนักศึกษา การทำงานวิจัย การหารายได้จากทรัพย์สินของสถาบัน การระดมทุนและเงินบริจาค ทั้งจากศิษย์เก่า เอกชน และชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันผลิตครูควรปรับกลไกระบบบริหารงบประมาณของสถาบันให้เอื้อต่อการเก็บรักษา และใช้ประโยชน์จากเงินทุน เพื่อพัฒนาปัจจัยการผลิต และกระบวนการดำเนินงานของสถาบัน

6. **ปรับสภาพแวดล้อมในสถาบันผลิตครู** อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมเป็นแหล่งฝึกฝนทักษะและการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเป็นแหล่งจูงใจและสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การทำงาน และการมีชีวิตที่ดี อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่ดีจะเสริมสร้างภาพลักษณ์ ความประทับใจ รวมทั้ง เสริมสร้างระเบียบวินัยของอาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร สถาบันผลิตครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันที่ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งการพัฒนาห้องสมุดและสถานวิทยบริการ การจัดหาและพัฒนาสื่อและเครื่องมือการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

7. **ปรับวิธีการบริหารจัดการเพื่อการผลิตครู** รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้สถาบันผลิตครูในสังกัดให้มากขึ้นและส่งเสริมระบบการผลิตครูของรัฐให้ออกสู่ระบบนอกกำกับ เพื่อให้สามารถปรับปรุงระเบียบ ข้อบังคับ และการบริหารจัดการภายในสถาบันให้คล่องตัว และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงาน ในขณะเดียวกันรัฐจะต้องสนับสนุนให้เอกชนทั้งองค์กรธุรกิจ องค์กรศาสนา องค์กรประชาชน ดำเนินการเพื่อผลิตครูได้ เพื่อเพิ่มการแข่งขันและใช้กลไกการตลาดเป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพ โดยรัฐจะต้องมีกลไกที่สามารถควบคุมมาตรฐานการผลิตที่ชัดเจน นอกจากนี้ รัฐจะต้องสนับสนุนให้สถาบันผลิตครูต่าง ๆ มีระบบการดำเนินงานที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากรและเทคโนโลยี การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ จากรัฐจะต้องพิจารณาความคุ้มค่าของผลการดำเนินงานเป็นหลัก

8. **ปรับกระบวนการเรียนการสอน** สถาบันผลิตครูมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลให้คณาจารย์ในสถาบันพัฒนาระบบการสอนของตน โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีการที่หลากหลายและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้สถาบันผลิตครูจะต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ภายในสถาบัน โดยคณาจารย์ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมดที่จัดจะต้องเน้นให้นักศึกษาได้คิดอย่างอิสระ และกล้าแสดงความคิดเห็นของตน รวมทั้งรู้จักการประสานความคิดระหว่างกันให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คณาจารย์จะต้องสามารถชี้แนะวิธีการเรียนรู้ เครื่องมือการเรียนรู้ และแหล่งวิทยาการทั้งภายในและภายนอกสถาบัน การจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ จะต้องไม่แบ่งขาดตัดตอนกันระหว่างกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน กับวิถีชีวิตของชุมชน หากจะต้องให้เป็นการเสริมและสนองตอบซึ่งกันและกัน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนจะต้องสัมพันธ์กับสภาพ แวดล้อม และปัญหาความต้องการในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ในขณะเดียวกันจะต้องตระหนักเสมอว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนไม่ได้ว่างเปล่าในเรื่องของความรู้ และวิทยาการ โดยแท้จริงแล้ว ชุมชนคือแหล่งของกระบวนการเรียนรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งสะสมพอกพูนกันมาแต่อดีต ประกอบกันเป็นความรู้อันทรงคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และมีศักยภาพที่จะเป็นพื้นฐานการพัฒนาวิชาความรู้ให้ เติบโตก้าวหน้าต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ครูยุคใหม่จะต้องขยายบทบาทของตนสู่ชุมชนในฐานะผู้นำที่จะประสานความรู้ทั้งส่วนที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ และส่วนที่เป็นภูมิปัญญาเดิมเข้าด้วยกัน เพื่อให้การเรียนการสอนมีความหมายและคุณค่าต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตภายนอกโรงเรียน และสร้างวงจรร่วมสัมพันธ์ระหว่างครู/โรงเรียน กับนักเรียนและพ่อแม่ผู้ปกครอง การที่ครูและโรงเรียนจะทำหน้าที่ของตนอย่างกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้นั้น จะต้องอาศัยการเพาะบ่มในสถาบันผลิตครูที่จัด การเรียนการสอนให้สัมพันธ์สัมพันธ์โดยตรงกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้นักศึกษาจะต้องบูรณาการอย่างเหมาะสมระหว่างศาสตร์สากลและสภาพความเป็นจริงในสังคมและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษาได้เผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ และร่วมมือกันแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการมองประเด็นอย่างรอบด้าน อันจะส่งผลให้นักศึกษาได้ขยายโลกทัศน์และสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การผลิตครูยุคใหม่จะต้องให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้นักศึกษาครูได้สัมผัสกับการเป็นครูในโรงเรียนให้มากที่สุด เพื่อสั่งสมประสบการณ์จากสถานการณ์ที่เป็นจริง และหล่อหลอมความเป็นครูที่รักและศรัทธาในวิชาชีพ การขยายเวลาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทำได้โดยการที่สถาบันผลิตครูและคณาจารย์พัฒนาวิธีการและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าช่วย เพื่อลดเวลาของการเรียนในชั้น

ลง

กระบวนการเรียนการสอน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และสภาพแวดล้อมภายในสถาบันต้องเน้นกระบวนการที่สามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะความเป็นครูแก่นักศึกษาครูได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา โดยคณาจารย์ในสถาบันจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทุกขั้นตอน สถาบันผลิตครูต้องใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้มากที่สุด ทั้งครูผู้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ ปรชาชน ชาวบ้าน พระสงฆ์ องค์กรและบุคลากรต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูยุคใหม่ที่มีความเป็นสหวิทยาการ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน

นอกจากนั้น สถาบันผลิตครูจะต้องปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลนักศึกษาครูใหม่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นกระบวนการคิด การแสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผลแบบสหวิทยาการ และความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อสนเทศต่าง ๆ มากกว่าการวัดเฉพาะการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระเท่านั้น

9. **จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการผลิตครูและรับรองมาตรฐานสถาบันผลิตครูและบัณฑิตครู** รวมทั้ง กำหนดให้ครูทุกคนต้องผ่านการประเมินเพื่อรับใบประกอบวิชาชีพครูรัฐจะต้องมีกลไกที่สามารถผลักดันให้สถาบันผลิตครูทุกแห่งมีระบบการประกันคุณภาพการผลิตครู สำหรับมาตรฐานทุกด้านในกระบวนการผลิตครูตั้งแต่ ตัวป้อน อันได้แก่ นโยบายและการกิจเป้าหมาย แผนงาน และงบประมาณ นักศึกษา หลักสูตร อาจารย์ ศูนย์สื่อและสารสนเทศทางการศึกษา สภาพแวดล้อม และอาคารสถานที่ บุคลากร

สนับสนุนการสอน กระบวนการผลิต อันได้แก่ กระบวนการบริหารและการจัดการ กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กระบวนการพัฒนานักศึกษา และการบริการชุมชน และผลผลิตคือตัวบัณฑิตครู จะต้องกำหนดอย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ สถาบันผลิตครูจะต้องพัฒนาปัจจัยต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตของตนให้ได้มาตรฐาน และมีการตรวจสอบและรายงานผลการตรวจสอบมาตรฐานทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ โดยคณะกรรมการทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อการรับรองมาตรฐาน หรือให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งการเสนอให้ชะลอหรือระงับการผลิตในกรณีที่สถาบันขาดความพร้อม

ผลการประเมินและการรับรองมาตรฐานการผลิตของแต่ละสถาบัน จะนำมาใช้ในการจัดลำดับสถาบันผลิตครูที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นแนวทางที่รัฐจะให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและทรัพยากร อื่น ๆ รวมทั้งประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชนให้เป็นที่รับทราบทั่วไป

นอกจากนี้ ต้องกำหนดให้มีองค์กรเฉพาะที่รับผิดชอบการออกและถอดถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคน ต้องผ่านการประเมินเพื่อรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูก่อนปฏิบัติงานครู

2.2 รื้อปรับระบบการใช้ การส่งเสริมรักษา และการพัฒนาครู ด้วยการดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้

1. **ปรับระบบบริหารงานบุคคลของหน่วยงานผู้ใช้ครู** ปรับปรุงวิธีการคัดเลือก การทดลองปฏิบัติงานและการบรรจุครูให้เหมาะสมโดยให้ชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนรับผลจากการปฏิบัติงานของครู เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน มีส่วนในการคัดเลือก ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน

หน่วยงานผู้ใช้ครูและสถานศึกษาจะต้องกำหนดภาระงานครูชัดเจน ทั้งงานการเรียนการสอน งานส่งเสริมการสอน งานบริการแก่สังคม งานศึกษาค้นคว้าวิจัย งานการนิเทศ วัดผลประเมินผล และงานการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยสัดส่วนของงานแต่ละด้านมีความเหมาะสม และมีปริมาณงานที่เท่าเทียมกันสำหรับครูแต่ละคน หน่วยงานต้นสังกัดจะต้องจัดบุคลากรในโรงเรียน ทั้งประเภทและจำนวนให้เหมาะสมกับขนาดของโรงเรียน และร่วมมือกับหน่วยงานผู้ผลิตครูในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในบางสาขา ทั้งการผลิตครูใหม่ การพัฒนาครูที่มีอยู่เดิม และการใช้ประโยชน์จากนักศึกษาฝึกสอนที่มีความรู้ในสาขาที่ขาดแคลน

หน่วยงานผู้ใช้ครูจะต้องกำหนดเกณฑ์ และดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของครู ทุกคนในสังกัดอย่างใกล้ชิด โดยเน้นสัมฤทธิ์ผลที่เกิดแก่ตัวนักเรียนทุกด้าน ทั้งพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เป็นหลักในการประเมินผลการปฏิบัติงานครู หน่วยงานผู้ใช้ครูจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมครูดีและลงโทษครูเลว โดยใช้ประโยชน์จากการให้คุณโทษในระบบราชการเป็นเครื่องมือในการพัฒนางาน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลจากการปฏิบัติงานของครู อาทิเช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงานครูในรูปคณะกรรมการโรงเรียน

หน่วยงานผู้ใช้ครูจะต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีอิสระทางวิชาการ ระบบบริหารในสถานศึกษาควรเป็นการบริหารแนวราบที่เปิดโอกาสให้ทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้โอกาสครูและนักเรียนแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนางาน ในขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทบทวนและปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา และเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ วิชาชีพ และขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนานักเรียนและพัฒนางานของครู ระบบบริหารที่เน้นตัวเลข เช่น จำนวนนักเรียน จำนวนห้องเรียน สถิติการสอบ คะแนนสอบ และการย้ายครูจากห้องเรียนไปทำงานด้านอื่นทั้งธุรการและการบริหาร

การปรับปรุงระบบบริหารงานบุคคลตามแนวทางข้างต้นให้บรรลุผล เช่น เจือนไขของความสำเร็จประการหนึ่งก็คือ การมีคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งเป็นช่องทางที่ทุกฝ่ายทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนและผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจากการจัดการศึกษาในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแผน มีส่วนในการจัดการเรียนการสอน และร่วม ตรวจสอบผลการดำเนินงานทุกขั้นตอนของโรงเรียนให้เป็นไป

ตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการโรงเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน และสามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพิทักษ์สิทธิ์ของชุมชน ในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

2. **ปรับระบบและวิธีบริหารงบประมาณ** ระบบงบประมาณที่เหมาะสมสอดคล้องกับการบริหารแนวราบ ควรเป็นการจัดสรรงบประมาณในระดับท้องถิ่นโดยรัฐกระจายอำนาจทางการคลังให้และปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษี และนำรายได้จากภาษีไปใช้ในการจัดการศึกษาได้ การจัดสรรงบประมาณควรอยู่ในรูปทุนอุดหนุนทั่วไป เพื่อให้การใช้งบประมาณเป็นไปตามสภาพปัญหาความ ต้องการ และแนวทางการพัฒนาของแต่ละโรงเรียนโดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในรูปคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนในการกำหนดแผนการใช้งบประมาณและตรวจสอบผลการใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

3. **ปรับระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการครู** รัฐต้องปรับปรุงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนครูใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อให้ครูทุกคนสามารถอยู่ในอาชีพได้อย่างมีเกียรติ ศักดิ์ศรี และภาคภูมิใจในอาชีพ โดยการประกอบวิชาชีพครูเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการจัดค่าตอบแทนจะต้องคำนึงถึงภาระรับผิดชอบที่แตกต่างกัน เช่น มีค่าตอบแทนพิเศษสำหรับการปฏิบัติงานในท้องที่ทุรกันดาร การปฏิบัติงานเกินกว่าชั่วโมงสอนที่กำหนด ค่าตอบแทนการสอนเด็กหลายระดับในห้องเดียวกัน ฯลฯ และคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น ครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลนและผลิตได้ยาก ครูที่มีผลงานดีเด่น หรือมีผลการพัฒนางานที่สามารถประเมินค่าเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการ ฯลฯ

รัฐต้องปรับปรุงระบบสวัสดิการครูให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นใน การดำรงชีพที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างขวัญและ กำลังใจแก่ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพครูและครอบครัว เช่นการจัดตั้งกองทุนการศึกษาของครู กองทุนการศึกษาของบุตรครู กองทุนที่อยู่อาศัยของครู ฯลฯ โดยให้ครูได้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

นอกจากนี้ รัฐจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อรักษาครูดีไว้ในระบบ และใช้ประโยชน์จากการเป็นครูดีเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครู ครูทุกคนจะต้องผ่านการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน เมื่อพบว่าครูคนใดมีผลการปฏิบัติงานต่อเนื่องตามเกณฑ์ และระยะเวลาที่กำหนด ครูคนนั้นจะได้รับการคัดเลือก เพื่อรับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ในวงกว้าง รวมทั้งจัดรางวัลตอบแทนในรูปของเงินพิเศษที่เพิ่มขึ้นจากเงินเดือนปกติ นอกจากนั้นรัฐจะต้องใช้ประโยชน์จากความรู้ ประสบการณ์ และความเป็นครูดีโดยมอบหมายภารกิจให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น ทำวิจัยชั้นเรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาการเรียนการสอน การเป็นครูต้นแบบ ทำหน้าที่ช่วยสอนในสถาบันผลิตครู และช่วยนิเทศหรือให้คำปรึกษาแก่เพื่อนครูในแต่ละพื้นที่ และการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ ครูเหล่านี้จะปฏิบัติงานในลักษณะของการเป็นเครือข่ายเพื่อ พัฒนาวิชาชีพครูและการศึกษาของประเทศโดยรวม

4. **ปรับกระบวนการพัฒนาครู** รัฐจะต้องกำหนดเป็นหน้าที่ให้ครูทุกคนต้องพัฒนาตนเองตามระยะเวลาที่กำหนด โดยการพัฒนาครูสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ระหว่างสถาบันผลิตครู และสถานศึกษา และการทำงานวิจัยหรือร่วมโครงการวิจัยกับผู้เชี่ยวชาญ เนื้อหาสาระหรือประเด็นของการพัฒนาจะต้องครอบคลุมการพัฒนาวิชาชีพครูทุกด้าน ทั้งคุณลักษณะความเป็นครู วิทยาการการสอน เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ทักษะและความชำนาญการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นครูยุคใหม่ นอกจากนั้น รัฐจะต้องกำหนดมาตรการสนับสนุนการพัฒนาครูให้ชัดเจน เพื่อแก้ไขข้อจำกัดของการพัฒนาครูที่เป็นอยู่ มาตรการที่สำคัญ ได้แก่

1. การกำหนดให้มีงบประมาณและวิธีการบริหารงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาครู ด้วยการระดมทุนจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยสร้างแรงจูงใจด้านภาษีแก่ผู้บริจาค เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนพัฒนาวิชาชีพครู และจัดสรรดอกผลจากเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาครู โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การใช้งบประมาณส่วนใหญ่เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ตัวครู และครูทุกคนมีโอกาสได้รับการพัฒนาตามความต้องการจำเป็นของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน

2. การสนับสนุนให้สถาบันผลิตครู องค์กรวิชาชีพเอกชนและชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาครูในประเด็นที่เป็นจุดเน้นหรือความชำนาญการเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน โดยรัฐจะต้องมีกลไกในการกำกับดูแลมาตรฐานการดำเนินงาน เพื่อให้การรับรองคุณภาพหรือระงับการดำเนินงาน

3. หน่วยงานผู้ใช้ครูจะต้องกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพครูให้ชัดเจนโดยผูกโยงความก้าวหน้าในวิชาชีพแต่ละขั้นตอนเข้ากับผลการพัฒนาตนเองและการพัฒนางานของครู รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ครูทุกคนได้รับทราบ และสนับสนุนส่งเสริมให้ครูทุกคนดำเนินการเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเป็นลำดับ

สำหรับตัวบ่งชี้ความต้องการในการพัฒนาของครูแต่ละคนนั้น จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูโดยคณะกรรมการโรงเรียนเป็นหลักในการพิจารณา โดยเปิดโอกาสให้ครูแต่ละคนสามารถเลือกวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเอง ทั้งการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาวิทยฐานะของตนได้โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการโรงเรียนและให้คณะกรรมการโรงเรียนเป็นผู้ติดตามผลการปฏิบัติงานของครูภายหลังการพัฒนา รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประเมินประสิทธิภาพ และปรับปรุงวิธีการพัฒนา ในขณะเดียวกัน รัฐจะต้องกำหนดเป็นภารกิจและกำกับดูแลให้สถาบันผลิตครูทุกแห่งทำหน้าที่ในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการพัฒนาครูให้เหมาะสม โดยใช้เทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วย เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานแก่หน่วยงานอื่น รวมทั้งสนับสนุนให้สถาบันผลิตครูต้องมีส่วนในการพัฒนาครูในจำนวนและเนื้อหาที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละสถาบัน เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ปรับปรุงกระบวนการผลิตครูที่ดำเนินการอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษา

5. **ปรับสถานศึกษาให้มีบรรยากาศทางวิชาการ** สถานศึกษาทุกแห่งควรได้รับการ ปรับปรุงให้มีบรรยากาศทางวิชาการ ที่เอื้อให้บุคลากรทุกคนสามารถพัฒนาตนเอง และพัฒนางานในความรับผิดชอบได้ตลอดเวลา รวมทั้งส่งเสริมให้ทุกคนในโรงเรียนมีคุณลักษณะความใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดย

1. พัฒนาห้องสมุดในโรงเรียนทุกแห่งให้ทันสมัย จัดซื้อจัดหาหนังสือประเภทต่าง ๆ ให้เพียงพอและสอดคล้องกับความสนใจของสมาชิกทุกคนในโรงเรียน

2. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนมีความสามารถในการใช้ และมีโอกาสที่จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อาทิเช่น ติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในสังคมโลก แสวงหาความรู้ผ่านเครือข่ายข้อมูลสากล และการพัฒนาการเรียนการสอนของตน

3. จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทางวิชาการ โดยความร่วมมือจากสังคมและชุมชน เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการทั้งการวิจัยและการพัฒนาตามความสนใจและระดับความสามารถ ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เสนอสิ่งที่เป็นภูมิปัญญา และ วิถีชีวิตวัฒนธรรม รวมทั้งเผยแพร่แลกเปลี่ยนเพื่อขยายวงความสนใจให้กว้างขึ้น และขยายวงการพัฒนาสู่สังคมโดยรอบ

4. สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงานร่วมกัน กิจกรรมทุกด้านที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนควรเกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ และการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน

6. **ส่งเสริมให้ครูรวมตัวกันในรูปองค์กรวิชาชีพ** ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพครูทุกคน ทุกระดับการศึกษาทุกระดับ ต้องได้รับการส่งเสริมให้รวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รวมตัวกันตามสาขาวิชาเป็นชมรม หรือสมาคมครูเฉพาะทาง ทั้งในระดับกลุ่มสถานศึกษา ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือทั้งการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางวิชาการ การสอดส่องดูแลเพื่อรักษามาตรฐานและจรรยาบรรณในวิชาชีพ การพิทักษ์สิทธิเสรีภาพทางวิชาการ วิชาชีพ และสิทธิประโยชน์อันพึงมีพึงได้แก่มวลสมาชิก รวมตลอดไปถึงการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อผดุงเกียรติคุณและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพครู

7. **พัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ** รับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้เรียนและการจัดการศึกษาของโรงเรียนและชุมชน เพื่อประกันความสำเร็จกฎหมายการศึกษาแห่งชาติจึงควรบรรจุสาระสำคัญเกี่ยวกับวิชาชีพครูดังนี้

3. สารบัญญัตินี้ควรปรากฏในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ

กฎหมายการศึกษาแห่งชาติควรมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการผลิต การใช้ การส่งเสริมรักษา และการพัฒนาครูดังนี้

1. การผลิตครู ให้มีคณะกรรมการผลิตครูแห่งชาติคณะหนึ่ง จำนวนคณะกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์การคัดเลือก วาระการอยู่ในตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

คณะกรรมการผลิตครูแห่งชาติควรมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายของชาติด้านการผลิตครูให้เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพการณ์ของประเทศ
2. ส่งเสริมการผลิตครูในทุกระดับการศึกษาเพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามที่คณะกรรมการการผลิตครูกำหนดและสอดคล้องกับนโยบายของชาติด้านการผลิตครู

3. ประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถาบัน การผลิตครู ทั้งภาครัฐและเอกชน

4. ติดตามและประเมินผลการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อรับรองคุณภาพของสถาบันการผลิตครู และเป็นเกณฑ์ในการสนับสนุนงบประมาณแก่สถาบันการผลิตครู

2. การใช้และการพัฒนาครู ให้มีคุรุสภาแห่งชาติคณะหนึ่ง จำนวน คุณสมบัติ หลักเกณฑ์การคัดเลือก วาระการอยู่ในตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของคุรุสภาภายใต้พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 คุรุสภาแห่งชาติ ควรมีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมและเน้นเป็นพิเศษในเรื่องต่อไปนี้

1. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านวิชาการสำหรับครู

ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูให้แก่ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาและผ่านการทดสอบประสิทธิภาพในการสอนและความเหมาะสมในการประกอบวิชาชีพครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คุรุสภากำหนด รวมทั้งเพิกถอนใบอนุญาตดังกล่าว

2. ออกข้อบังคับกำหนดจรรยาบรรณของครูและควบคุมสอดส่องจรรยาบรรณและวินัยของครู ตลอดจนพิจารณากำหนดโทษครูผู้ฝ่าฝืน

3. พินิจสิทธิของครู

3. การส่งเสริมการใช้ครู ให้มีองค์กรอิสระทำหน้าที่

1. ให้รางวัลและสนับสนุนขวัญและกำลังใจของครูที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น

2. พิจารณาสรรหาครูต้นแบบที่มีผลการเรียนการสอนดีเด่นเพื่อยกย่องเป็นครูแห่งชาติ

3. สนับสนุนให้ครูแห่งชาติซึ่งมีผลการปฏิบัติงานดีเด่นทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและความเห็นด้านการฝึกหัดครูและพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์กรประกอบของคณะกรรมการบริหารองค์กรอิสระ รูปแบบการบริหาร คณะกรรมการบริหาร เกณฑ์การได้มา วาระการอยู่ในตำแหน่ง งบประมาณ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

4. การส่งเสริมและพัฒนาครูที่ทำหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียน แรงจูงใจในการ ทำงานของครูในโรงเรียน ขึ้นอยู่กับความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ กฎหมายการศึกษาจึงควรบัญญัติให้มีสถาบันพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่

1. กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาระดับพื้นฐานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2. จัดขึ้นทะเบียนผู้บริหารการศึกษา
3. ควบคุมจรรยาและมารยาทของผู้บริหารการศึกษา
4. ส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารการศึกษา โดยการรับรองหลักสูตรของสถาบันการศึกษาของรัฐหรือสถาบันการศึกษาของเอกชนที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาฝึกอบรมผู้บริหารการศึกษา รวมทั้ง จัดสรรบัตร์ส่งเสริมเพื่อการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา

องค์ประกอบคณะกรรมการบริหารสถาบัน เกณฑ์การคัดเลือก วาระการอยู่ในตำแหน่ง และจำนวนกรรมการบริหารสถาบัน ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

เอกสารอ้างอิง

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์(แปล). วิกฤตการณ์ของโลกทางการศึกษา ทศวรรษในทศวรรษ 1980. แปลจาก The World Crisis in Education The View From the Eighties ของ Phillip H. Coombs, 2535.

รุ่ง แก้วแดง. รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ.

วิโรจน์ สารรัตนะ. นโยบายด้านการศึกษาของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 1 - 51. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, 2536.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร : อรรถพลการพิมพ์, 2539.

_____ . แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535. 2535.

_____ . แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดพินนี้พับบลิชซิ่ง, 2538.

_____ . รายงานการวิจัย ประสิทธิภาพการใช้ครู : การวิเคราะห์เชิงปริมาณระดับมหภาค. 2539.

_____ . รายงานการสังเคราะห์ เรื่อง วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต. 2538.

_____ . การปฏิรูปการฝึกหัดครูในต่างประเทศ : ปัจจุบันและอนาคต . ผลงานวิจัยจาก แหล่งข้อมูล internet, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศมาเลเซีย, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศเวียดนาม, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย, 2540.

_____ . รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา, 2540.

_____ . ชาติที่เตรียมพร้อม ครู สำหรับศตวรรษที่ 21, 2540.

_____ . ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครูและการปฏิรูปวิชาชีพครูของประเทศสหรัฐอเมริกา, 2540.

_____ . เอกสารคู่มือสำหรับผู้กำหนดนโยบายแนวทางการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การสังเคราะห์การปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการปฏิรูปการศึกษาไทย, 2540.

_____. รายงานผลการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกำหนดแนวทางความร่วมมือในการดำเนินงานการปฏิรูปการฝึกหัดครู 2540.

_____. Improving Teacher Learning in Thailand Analysis and Option, 2540.

_____. เอกสารชุดเพื่อความเข้าใจการปฏิรูปการฝึกหัดครู 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 จากแผนพัฒนาคนสู่แผนพัฒนาครู. ฉบับที่ 2 เครื่องมือความร่วมมือเพื่อพัฒนาครู: ภารกิจของคนในชาติ. ฉบับที่ 3 การปฏิรูปการฝึกหัดครู: ร่วมกันคิดแบ่งกันทำ. 2539.

_____. การนำแผนหลักหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูสู่การปฏิบัติ, 2541.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู. สถิติหนี้สิ้นครู, กรกฎาคม 2540.

_____. รายงานการวิจัยฉบับย่อ ด้านการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู ปี 2539. 2539.

_____. รายงานการวิจัยฉบับย่อ เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสายงานการสอน. 2538.

_____. แนวทางในการพัฒนาและสร้างแรงจูงใจข้าราชการครูตามโครงการ ครูทายาทและเพชรในตม 2538.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เม็ดทรายพรินต์ติ้ง, 2539.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาและกรมการฝึกหัดครู. รายงานการวิจัย โครงการสำรวจวิจัยสภาพความเป็นอยู่ของครูที่ปฏิบัติงานในแดนกันดารและพื้นที่เสี่ยงภัย, 2536.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. พระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488.

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. รายงานผลการรับนักศึกษา ปีการศึกษา 2540, 2540.

_____. รายงานการวิจัย การพัฒนาระบบการสรรหานักศึกษาครูสถาบันราชภัฏ. 2540.

อมรวิรัช นาคทรพรพ. ความฝันของแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด(มหาชน), 2540.

อมรวิรัช นาคทรพรพ. ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆ และชุมชนของเรา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เจ. फिल्ม โปรเซส จำกัด, 2541.